

Suomen kestävä
kehityksen toimikunta

Finlands kommission
för hållbar utveckling

Finnish National Commission
on Sustainable Development

Strategi för 2022–2030 utarbetad av kommissionen för hållbar utveckling

Ett välmående Finland som tar globalt ansvar och tryggar
naturens bärkrafti

Finlands kommission för hållbar utveckling

STATSRÅDETS KANSLIS PUBLIKATIONER 2022:11

vnk.fi/sv

VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI

Strategi för 2022–2030 utarbetad av kommissionen för hållbar utveckling

Ett välmående Finland som tar globalt
ansvar och tryggar naturens bärkraft

Finlands kommission för hållbar utveckling

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Statsrådets kansli

CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-383-052-3

ISSN pdf: 2490-1164

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2022

Strategin för kommissionen för hållbar utveckling 2022–2030

Ett välmående Finland som tar globalt ansvar och tryggar naturens bärkraft

Statsrådets kanslis publikationer 2022:11

Utgivare	Statsrådets kansli		
Utarbetad av	Finlands kommission för hållbar utveckling		
Språk	svenska	Sidantal	77

Referat

Finlands kommission för hållbar utveckling beredde under 2021 en nationell färdplan för Agenda 2030. Färdplanen är en plan på medellång sikt för de åtgärder som Finland kommer att vidta för att uppnå målen för det globala handlingsprogrammet för hållbar utveckling, Agenda 2030, som avtalades vid FN 2015. Beslutet att utarbeta en färdplan ingick i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering, och kommissionen fick i uppgift att bereda färdplanen i december 2020.

Färdplanen för Agenda 2030 godkändes vid kommissionens möte i februari 2022 och överlämnades till regeringen för att användas i regeringens arbete. Samtidigt beslutade kommissionen att förnya sin egen strategi så att färdplanens huvudsakliga innehåll utgör kärnan i kommissionens nya strategi. Den nya strategin "Ett välmående Finland som tar globalt ansvar och tryggar naturens bärkraft" godkändes vid kommissionens möte den 10 mars 2022.

Kärnan i kommissionens nya strategi utgörs av de sex förändringsområden (bild sidan 10) som fastställts i arbetet med färdplanen för Agenda 2030. I fråga om varje förändringsområde innehåller strategin en förändringsvision som sträcker sig fram till 2030, en rad visioner som konkretiserar förändringsmålen samt en beskrivning av centrala åtgärder som gäller olika sektorer av samhället och som har en nyckelposition i genomförandet av förändringen. Utöver de sex förändringsområdena behandlar strategin Finlands stöd till genomförandet av Agenda 2030 globalt.

Strategin innehåller också fem genomgående principer som medlemmarna i kommissionen har förbundit sig att följa när de genomför strategin. Dessa principer är säkerställande av rättvisa, likabehandling och jämställdhet mellan könen, hela samhällets delaktighet och deltagande, beaktande av dem som har det sämst ställt (Leave no one behind), säkerställande av långsiktighet och politisk konsekvens samt bärande av globalt ansvar.

Kommissionens strategi fungerar som en långsiktig målbild och ett verktyg för politisk konsekvens i det strategi- och programarbete som olika förvaltningsområden och samhällsaktörer utför.

Nyckelord Agenda 2030, hållbar utveckling, strategier, välfärd, miljö, FN

ISBN PDF 978-952-383-052-3 **ISSN PDF** 2490-1164

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-052-3>

Kestävän kehityksen toimikunnan strategia 2022–2030

Luonnon kantokyvyn turvaava, hyvinvoiva ja globaalisti vastuullinen Suomi

Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2022:11

Julkaisija Valtioneuvoston kanslia

Yhteisötekijä Suomen kestävän kehityksen toimikunta

Kieli ruotsi

Sivumäärä 77

Tiivistelmä

Suomen kestävän kehityksen toimikunta valmisteli vuoden 2021 aikana kansallisen Agenda2030 -tiekartan, joka on keskipitkän aikavälin suunnitelma siitä, millaisilla toimilla Suomi saavuttaa YK:ssa vuonna 2015 sovitun globaalien kestävän kehityksen toimintaohjelman (Agenda2030) tavoitteet. Päätös tiekartan laadinnasta sisältyi pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan, ja tiekartan valmistelu annettiin toimikunnan tehtäväksi joulukuussa 2020.

Agenda2030 -tiekartta hyväksyttiin toimikunnan kokouksessa helmikuussa 2022 ja luovutettiin hallitukselle hyödynnettäväksi hallituksen työssä. Samalla toimikunta päätti oman strategiansa uudistamisesta siten, että tiekartan pääsisältö muodostaa toimikunnan uuden strategian ytimen. Uusi strategia "Luonnon kantokyvyn turvaava, hyvinvoiva ja globaalisti vastuullinen Suomi" hyväksyttiin toimikunnan kokouksessa 10.3.2022.

Toimikunnan uuden strategian ytimessä ovat Agenda2030 -tiekarttatyössä määritellyt kuusi muutosaluetta (kuva sivulla 10). Kunkin muutosalueen osalta strategia sisältää vuoteen 2030 ulottuvan muutosvision, joukon visioita konkreettisia muutostavoitteita, sekä kuvauksen keskeisistä yhteiskunnan eri aloja koskettavista toimenpiteistä, jotka ovat avainroolissa muutoksen toteutumiseksi. Kuuden muutosalueen lisäksi strategia käsittelee Suomen tukea Agenda2030:n toteutumiselle globaalisti.

Strategia sisältää myös viisi läpileikkaavaa periaatetta, joiden noudattamiseen strategian toimeenpanossa toimikunnan jäsenet ovat sitoutuneet. Nämä periaatteet ovat oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon varmistaminen; koko yhteiskunnan osallistaminen ja osallisuus; heikoimmassa asemassa olevien korostettu huomioiminen (Leave no one behind); pitkäjänteisyyden ja politiikkajohdonmukaisuuden varmistaminen; sekä globaalien vastuun kantaminen.

Toimikunnan strategia toimii pitkän aikavälin tavoitekehikkona ja politiikkajohdonmukaisuuden välineenä eri hallinnonalojen ja yhteiskunnallisten toimijoiden strategia- ja ohjelmatyölle.

Asiasanat Agenda2030, kestävä kehitys, strategiat, hyvinvointi, ympäristö, YK

ISBN PDF 978-952-383-052-3

ISSN PDF 2490-1164

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-052-3>

Strategy of the National Commission on Sustainable Development 2022–2030

A prosperous and globally responsible Finland that protects the carrying capacity of nature

Publications of the Prime Minister's Office 2022:11

Publisher	Prime Minister's Office		
Group author	Finnish National Commission on Sustainable Development		
Language	Swedish	Pages	77

Abstract

In 2021, the Finnish National Commission on Sustainable Development drew up a national 2030 Agenda roadmap, which is a medium-term plan detailing the actions Finland needs to take to achieve the goals of the Global 2030 Agenda for Sustainable Development (the 2030 Agenda) adopted by the UN in 2015. Drawing up the roadmap was one of the objectives set in the Programme of Prime Minister Sanna Marin's Government, and the task was assigned to the Commission in December 2020.

The Commission adopted the 2030 Agenda roadmap in a meeting in February 2022 and submitted it to the Government for use in its work. At the same time, the Commission decided to reform its strategy so that the main content of the roadmap would form the core of the new strategy. The new strategy, 'A prosperous and globally responsible Finland that protects the carrying capacity of nature', was adopted at the Commission's meeting on 10 March 2022.

The new strategy is guided by the six areas of change defined in the work to draw up the 2030 Agenda roadmap (see figure on page 10). For each area of change, the strategy includes a vision extending to 2030, a set of objectives that translate the visions into concrete terms, and a description of the key measures that will affect different sectors of society and play a key role in bringing about change. In addition to the six areas of change, the strategy discusses how Finland is supporting the implementation of the 2030 Agenda globally.

The strategy includes five cross-cutting principles, which the members of the Commission have committed to comply with in its implementation. The principles are the following: ensuring fairness, equity and gender equality; facilitating the inclusion and participation of society at large; paying special attention to the most vulnerable (leaving no one behind); ensuring long-term commitment and policy coherence; and taking global responsibility.

The Commission's strategy serves as a long-term target framework and tool for policy coherence in the strategic and programme work of different administrative branches and stakeholders in society.

Keywords 2030 Agenda, sustainable development, strategies, wellbeing, environment, UN

ISBN PDF 978-952-383-052-3 **ISSN PDF** 2490-1164

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-052-3>

Innehåll

Inledning: Färdplanen för Agenda 2030 stakar ut vägen för det nationella hållbarhetsarbetet	7
Kommissionen för hållbar utveckling förbinder sig att främja genomförandet av färdplanen	9
Kommissionens arbetssätt och strukturer stödjer genomförandet	12
1 Strategins förändringsområden	13
1.1 Ekonomi och arbete som främjar välbefinnande samt hållbar konsumtion	14
1.1.1 Vision och förändringsmål	14
1.1.2 Så här sker förändringen	15
1.2 Bildning, kompetens och hållbara levnadssätt	20
1.2.1 Bildning, kompetens och hållbara levnadssätt	20
1.2.2 Så här sker förändringen	22
1.3 Välbefinnande, hälsa och samhällelig delaktighet	31
1.3.1 Vision och förändringsmål	31
1.3.2 Så här sker förändringen	32
1.4 Ett livsmedelssystem som främjar välbefinnandet	38
1.4.1 Vision och förändringsmål	38
1.4.2 Så här sker förändringen	39
1.5 Skogs-, vatten- och markanvändning som stärker mångfald och koldioxidneutralitet	45
1.5.1 Vision och förändringsmål	45
1.5.2 Så här sker förändringen	47
1.6 Ett hållbart energisystem	51
1.6.1 Vision och förändringsmål	51
1.6.2 Så här sker förändringen	53
2 Stöd för genomförandet av Agenda2030 globalt	58
2.1 Visionen och kopplingen till målen i Agenda2030	59
2.2 Praktiskt genomförande	59
3 Övergripande principer för genomförandet	66
3.1 Fem övergripande principer	66
3.1.1 Rättvisa, likabehandling och jämställdhet mellan könen	66
3.1.2 Hela samhällets involvering och delaktighet	67
3.1.3 Särskild hänsyn till de mest utsatta (Leave no one behind, LNOB)	67
3.1.4 Långsiktighet och politisk samstämmighet	67
3.1.5 Globalt ansvarstagande	68
3.2 Exempel på hur de övergripande principerna kan tillämpas i praktiken	68

INLEDNING: FÄRDPLANEN FÖR AGENDA 2030 STAKAR UT VÄGEN FÖR DET NATIONELLA HÅLLBARHETSARBETET

Finland hör till de mest framgångsrika länderna i världen sett till medborgarnas välbefinnande. Finlands utveckling under de senaste hundra åren har visat att en stat kan utvecklas med stormsteg. Målmedvetna beslut som främjat bland annat jämställdhet, utbildning, likabehandling, lika möjligheter till delaktighet och näringslivets möjligheter att verka har varit avgörande. Finlands framgång bygger på kunnskap och innovationer. Finlands naturresurser har spelat en betydande roll när det gäller att öka det ekonomiska välståndet.

Under de senaste decennierna har bland annat klimatförändringen och utarmningen av den biologiska mångfalden gjort alla finländare medvetna om att det finns gränser för naturens bärkraft. Även i dag krävs målmedvetna och långtgående beslut för att säkerställa Finlands välfärd och finländarnas välbefinnande även i framtiden. Säkerställandet av finländarnas välbefinnande kräver kontinuerlig översyn och arbete för att stärka den ekologiska, sociala och ekonomiska hållbarheten.

Samhällelig verksamhet är hållbar när människors välbefinnande nu och i framtiden tryggas på ett sätt som tar hänsyn till jordklotets begränsade bärkraft samt aktivitetens effekter på välbefinnande och hållbart nyttjande av naturresurser, även utanför Finlands gränser. En hållbar samhällelig verksamhet kräver att en säker och stabil verksamhetsmiljö säkerställs, att samhälleliga konflikter minskas och att den sociala sammanhållningen ständigt stärks.

Den globala agendan för hållbar utveckling, Agenda 2030, antogs av FN år 2015. Denna styr arbetet för hållbar utveckling i FN:s medlemsländer och innehåller gemensamma mål för hållbar utveckling, mål som sträcker sig fram till 2030.

Ansvar för att målen i Agenda 2030 uppnås i Finland ligger på regeringen. Regeringen arbetar utifrån en genomförandeplan för Agenda 2030 som grundar sig på regeringsprogrammet. Denna plan utfärdas för varje regeringsperiod och lämnas till riksdagen som en redogörelse från statsrådet.

Även om ansvaret för att genomföra Agenda 2030 ligger på regeringen behövs insatser och deltagande från hela samhället för att målen ska nås. Kommissionen för hållbar utveckling har i uppgift att involvera hela det finska samhället i arbetet för hållbar utveckling.

År 2021 utarbetade kommissionen en nationell färdplan för Agenda 2030. I denna färdplan anges vilka åtgärder som ska vidtas för att det finska samhället ska nå målen i Agenda 2030 för hållbar utveckling senast 2030. Arbetet med färdplanen styrdes av viljan att uppnå alla mål i Agenda 2030. På detta sätt respekterar Finland sina internationella åtaganden och visar för sin del att det är möjligt att uppnå dem.

Att uppnå målen i Agenda 2030 räcker dock inte för att säkerställa människors välbefinnande inom gränserna för jordens bärkraft. Det behövs också betydande samhälleliga förändringar på systemnivå och i tänkesättet. Det behövs ett kulturellt språng mot ett samhälle med mer hållbarhet i fråga om konsumtion, aktiviteter och levnadssätt.

Det är inte möjligt att göra detta språng genom att lösa enskilda hållbarhetsproblem. Språnget kräver en helhetssyn och förståelse för de klungor av samhälleliga aktiviteter och interaktionsförhållanden i vilka och genom vilka den samhälleliga verksamheten konstrueras. Det behövs systemiskt tänkande, det vill säga tänkande som fokuserar på system.

Den av kommissionen utarbetade färdplanen för Agenda 2030 tacklar Finlands hållbarhetsutmaningar ur ett systemperspektiv. Den identifierar sex helheter – förändringsområden – inom vilka de förändringar som sker bidrar till människornas välbefinnande inom gränserna för jordens bärkraft. Utöver de sex förändringsområdena innehåller färdplanen åtgärder genom vilka Finland kan stödja uppnåendet av målen för hållbar utveckling i andra delar av världen.

KOMMISSIONEN FÖR HÅLLBAR UTVECKLING FÖRBINDER SIG ATT FRÄMJA GENOMFÖRANDET AV FÄRDPLANEN

Vi medlemmar i kommissionen för hållbar utveckling vill säkerställa att finländarnas välbefinnande förverkligas och stärks i framtiden inom gränserna för naturens bärkraft och med samtidig hänsyn till det globala välbefinnandet och hållbart nyttjande av naturresurser.

År 2016 uppdaterade kommissionen visionen om ett välmående Finland som tar globalt ansvar och tryggar naturens bärkraft. Kommissionen kommer att fortsätta arbetet för att uppnå denna vision:

Ett välmående Finland som tar globalt ansvar och tryggar naturens bärkraft:

”Varje enskild människa i Finland är en värdefull och jämlik samhällsmedlem. Finland är ett kompetent välfärdssamhälle som flexibelt förnyas efter förändringar i världen. Tryggandet av en hållbar ekonomi och sysselsättning gör det möjligt att vidareutveckla välfärdssamhället. Tillsammans skapar vi grunden och förutsättningarna för att medborgare, sammanslutningar och företag ska kunna bedriva hållbar verksamhet. Gränserna för naturens bärkraft överskrids inte, och naturresurserna nyttjas på ett hållbart sätt. Finland arbetar för fred, jämställdhet, likabehandling och rättvisa.”

Kommissionens strategi för 2022–2030, genom vilken visionen förverkligas, bygger på de sex förändringsområdena i färdplanen för Agenda 2030 och på det stöd som vi i enlighet med färdplanen ger andra länder i deras arbete för att främja hållbar utveckling.

Vi medlemmar i kommissionen för hållbar utveckling förbinder oss att i vår egen verksamhet och våra egna nätverk arbeta för att de förändringar som anges i färdplanen för varje förändringsområde ska bli genomförda. Vi ska främja arbetet mot de mål som identifierats inom förändringsområdena och genomföra de identifierade åtgärderna i enlighet med våra egna befogenheter och resurser, baserat på principerna för genomförandet och i samarbete med andra. Den samhälleliga förändring som kommer att ske utgör en summa av våra handlingar. Generalsekretariatet för hållbar utveckling har det övergripande ansvaret för samordningen och en uppfattning om hur genomförandet av strategin framskrider.

Vårt arbete med att främja förändringarna styrs av de övergripande principer som beskrivs i färdplanen. Det ligger på vårt ansvar att se till att förändringarna främjas i enlighet med dessa övergripande principer:

- rättvisa, likabehandling och jämställdhet mellan könen
- hela samhällets involvering och delaktighet
- särskild hänsyn till de mest utsatta (Leave no one behind)
- långsiktighet och politisk samstämmighet
- globalt ansvarstagande.

Kommissionens strategi fungerar som **en långsiktig mållinje och ett verktyg för politisk samstämmighet** i strategi- och programarbetet inom de olika förvaltningsområdena och hos samhällsaktörer. Vi medlemmar i kommissionen för hållbar utveckling arbetar för att denna strategi och förändringsområdena ska stödja och styra hållbarhetsarbetet i både den nuvarande regeringen och framtida regeringar.

KOMMISSIONENS ARBETSSÄTT OCH STRUKTURER STÖDGER GENOMFÖRANDET

Kommissionens arbetssätt och strukturer bör stödja genomförandet av strategin. När det gäller genomförandet bör man komma ihåg och beakta att det är frågan om en nätverksstrategi, vilket innebär att det inte finns några hierarkiskt styrda resurser för genomförandet. Huruvida strategin blir genomförd beror på om vi lyckas koppla de åtgärder som beskrivs inom förändringsområdena till de olika samhällsaktörernas eget arbete.

Det nationella **systemet för uppföljning** av hållbar utveckling ska uppdateras så att det producerar information från varje förändringsområde, information som stöder genomförandet och som möjliggör bedömning av framstegen i genomförandet. Kommissionen ska årligen kontrollera hur arbetet framskrider inom varje förändringsområde.

Tjänsten Sitoumus2050 ska utvecklas och användas vid genomförande av strategin. Denna tjänst är ett utmärkt verktyg som sporrar organisationer till insatser, samlar information om de olika aktörernas åtgärder och är till hjälp vid rapportering av framstegen.

Kommissionens struktur och arbetssätt ska utvecklas så att de på bästa sätt stöder genomförandet av strategin.

År 2025 ska en **halvtidsöversyn av strategin** utföras, vilket bland annat ska inkludera granskning av hur genomförandet som helhet har framskridit och om förändringsområdena och tillhörande åtgärder fortfarande är relevanta. Bland annat den rapport om framstegen i genomförandet av Agenda 2030 (VNR) som Finland ska lämna till FN år 2025 kommer att användas i översynen. Även den utvärdering av den nationella politiken för hållbar utveckling som genomförs en gång per regeringsperiod kommer att ge information om hur genomförandet av strategin framskrider.

Denna strategi ersätter det samhälleliga åtagandet för hållbar utveckling som uppdaterades 2016 och som har fungerat som nationell strategi för hållbar utveckling 2013–2022.

1 Strategins förändringsområden

De sex förändringsområden som år 2021 fastställdes i färdplansprocessen för Agenda 2030 utgör kärna i kommissionens strategi. En annan väsentlig del av strategin är de åtgärder som Finland ska vidta för att stödja det globala genomförandet av Agenda 2030.

Inom förändringsområdena ska man ta sig an hållbarhetsutmaningarna ur ett systemperspektiv. Med detta avses att man i stället för att lösa enskilda hållbarhetsproblem ska försöka få en uppfattning om de större helheter som ligger bakom problemen och tackla dessa på ett sätt som löser och avlägsnar de enskilda problemen. Därför är det ändamålsenligt att anta ett systemperspektiv på arbetet för att uppnå målen och delmålen i Agenda 2030. Målen är kopplade till varandra och ingår alltid i en större helhet i vilken ofta ingår samhällliga, miljömässiga och ekonomiska element.

Förändringsområdena är främst inriktade på Finland och Finlands förändringsbehov. Finland måste dock ta sin del av det globala ansvaret och stödja andra länder i genomförandet av Agenda 2030. En hållbar utveckling i alla länder ligger också i Finlands intresse. Finlands åtgärder för att målen i Agenda 2030 ska uppnås i andra delar av världen samt arbetet med att främja målen 16 (fredliga och inkluderande samhällen) och 17 (genomförande och partnerskap) i Agenda 2030 behandlas efter de sex förändringsområdena i kapitlet "Stöd för genomförandet av Agenda 2030 globalt".

Inom de sex förändringsområdena behandlas globalt ansvar och globala effekter främst med avseende på fotavtrycket: huvudfokus ligger på att det vi gör i Finland inte får orsaka skada någon annanstans i världen och på att inga negativa effekter ska överföras på andra länder. I kapitlet "Stöd för genomförandet av Agenda 2030 globalt" behandlas i huvudsak handavtrycket: hur vi ska skapa positiva effekter som stöder genomförandet av Agenda 2030 i andra delar av världen, framför allt i utvecklingsländerna.

Förändringsområdena har till stor del identifierats med hjälp av de mål och delmål i Agenda 2030 som Finland ännu inte har uppnått eller i fråga om vilka den senaste utvecklingen ger anledning till oro. Av denna anledning omfattar förändringsområdena knappt alls frågor som för närvarande fungerar väl i det finländska samhället – dessa frågor är många men vi bör se till att de fungerar väl även framöver. Finland hör till de mest framgångsrika länderna i världen sett till medborgarnas välbefinnande. Syftet med förändringsområdena och de åtgärder som beskrivs i dem är att se till att vi gör det även i framtiden.

1.1 Ekonomi och arbete som främjar välbefinnande samt hållbar konsumtion

1.1.1 Vision och förändringsmål

Ekonomi och arbete som främjar välbefinnande samt hållbar konsumtion identifierades som ett av förändringsområdena i arbetet med färdplanen, eftersom kommissionen ansåg det viktigt att undersöka sambandet mellan ekonomisk tillväxt och välbefinnande liksom ekonomins inverkan på användningen av naturresurser. Att främja hållbara konsumtionsval är nära kopplat till behovet av att minska den globala användningen av naturresurser. Den globala överkonsumtionen av naturresurser är en utmaning som bygger på ekonomi, produktion och konsumtion och som berör hela samhället. Frågor som gäller sättet att arbeta, förändringen av yrkesstrukturen, tillträdet till arbetsmarknaden och kompetens som behövs i arbete är nära kopplade till omställningen inom ekonomin.

Förändringsområdet Ekonomi och arbete som främjar välbefinnande samt hållbar konsumtion är kopplat till de för Finland utmanande mål och delmål i Agenda2030 som gäller bland annat ekonomi och arbete samt hållbar konsumtion och produktion (för mer detaljer se figuren över förändringsområdena och Agenda2030-delmålen).

I början av arbetet med färdplanen fastställde kommissionen följande **vision för 2030-talet**:

"Finland är en föregångare och finska företag har ett starkt handavtryck när det gäller lösningar som stärker den övergripande hållbarheten och är relaterade till klimatförändringar, såsom bioekonomi och cirkulär ekonomi, industriella innovationer och digitala tjänster. Företagen skapar välfärd och mervärde genom affärsmodeller som syftar till ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet. Det välfärdsekonomiska tänkandet har fått genomslag och ekonomin stärker det ekologiska och sociala kapitalet. Finansieringen av den offentliga ekonomin står på en hållbar grund. Arbetet är betydelsefullt och håller hög kvalitet. Innovationer, företagande och företagsverksamhet som främjar hållbarhet stöds och värdesätts. Inom utbildning och i företag förutses förändringar i kompetensbehoven, och kompetensen uppdateras ständigt. Finland har för avsikt att hålla sig inom gränserna för vad ett jordklot klarar av. De förnybara naturresurserna används inom landet på ett hållbart och resurseffektivt sätt och vår användning av icke-förnybara naturresurser minskar snabbt. Vi styr konsumtion och produktion i en hållbar riktning genom god och konsekvent reglering, som ger ramarna för den marknadsbaserade och kundorienterade verksamheten i landet."

För att konkretisera visionen fastställde kommissionen **följande mål för förändringsrådet:**

1. Vid värdeskapande inom ekonomin, i företagsverksamhet, på nya arbetsplatser och inom importen ligger tonvikten på lösningar inom bioekonomi och cirkulär ekonomi, på industriella och andra innovationer samt på digitala och immateriella produkter och tjänster som kan bygga ett samhälle som producerar hållbart mervärde och ett koldioxidnegativt samhälle.
2. Den ekonomiska verksamheten styrs av produktion och distribution av människors välbefinnande, av stärkande av det sociala kapitalet och av investeringar i välbefinnande.
3. Vi har ett långsiktigt helhetsperspektiv för ett samtidigt uppnående av ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet samt en utvecklingsväg som samhällets nyckelaktörer har förbundit sig till.
4. Arbetslivet håller hög kvalitet, arbetsplatserna är rättvisa, sunda och säkra, de anställda mår bra i arbetet och sysselsättningen liksom arbetskraftens och företagarnas arbetsförmåga är på en hög nivå. Framsteg har gjorts inom jämställdheten mellan könen och likabehandlingen i arbetslivet. De svåranställda deltar i arbetslivet.
5. Forsknings-, utvecklings-, innovations- och kompetenssatsningarna på lösningar som främjar hållbarhet och på företagsutveckling ligger på en hög nivå.
6. Produktionens miljöpåverkan identifieras och minskas och dess kostnader ingår i priserna under hela livscykeln.
7. Den inhemska användningen av icke-förnybara naturresurser har minskat. Samtidigt får vi mer från mindre: resursproduktiviteten och materialåtervinningsgraden har ökat genom många olika lösningar inom cirkulär ekonomi. Finlands globala handavtryck som exportör av resurskloka lösningar har stärkts. (jfr statsrådets principbeslut om ett strategiskt program för cirkulär ekonomi av den 30 mars 2021)
8. Konsumtion och produktion styrs av en god och konsekvent reglering, mångsidiga indikatorer, offentliga upphandlingar, en förutsägbar investeringsmiljö samt marknads- och kundorientering.

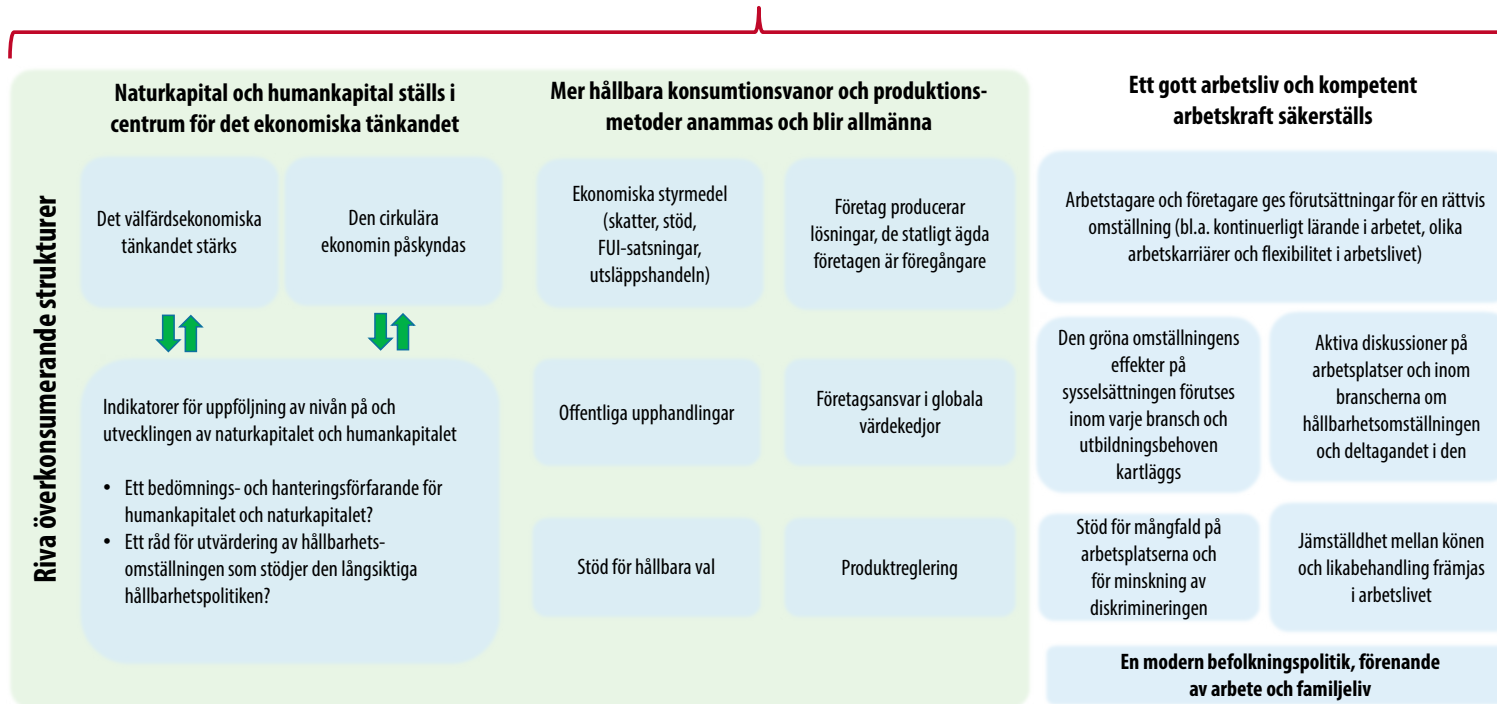
1.1.2 Så här sker förändringen

Vi kan uppnå kommissionens vision och mål genom att flytta fokus från ekonomiska flöden till ekonomiska tillgångar, genom att ta till oss och göra mer hållbara konsumtionsvanor och produktionsmetoder allmänna och genom att säkerställa att arbetslivet är gott och att kompetensbehoven i det föränderliga samhället tillgodoses.

Ekonomi och arbete som främjar välbefinnande samt hållbar konsumtion

SÅ HÄR SKER FÖRÄNDRINGEN:

Att riva ner överkonsumerande strukturer är en förutsättning för att vi ska uppnå välbefinnande inom gränserna för ett jordklot, och därmed för att uppnå målen för hållbar utveckling. Nedmonteringen av dessa strukturer kräver att natur- och humankapital ställs i centrum för det ekonomiska tänkandet och att effektiva åtgärder vidtas för att mer hållbara konsumtionsvanor och produktionsmetoder ska börja användas och bli allmänna.

Naturkapitalet och humankapitalet ställs i centrum för det ekonomiska tänkandet

Alla våra mänskliga, ekologiska och ekonomiska tillgångar utgör kapital. Dessa tillgångar ger ramarna – villkoren och möjligheterna – för en hållbar ekonomisk aktivitet i samhället. Välfärdsekonomin och den cirkulära ekonomin bestämmer hur vår ekonomi fungerar inom ramarna för dessa kapital. Välfärdsekonomin bestämmer i synnerhet hur människor – som individer, grupper och organisationer – använder humankapital på ett hållbart sätt i ekonomiska aktiviteter och hur de ekonomiska aktiviteterna skapar ekonomiskt välstånd och välbefinnande. Den cirkulära ekonomin i sin tur bestämmer i synnerhet hur man inom ekonomin utnyttjar naturresurserna på ett hållbart och ekonomiskt sätt och hur ekonomin kan säkerställa att naturkapitalet bibehålls och även stärka det.

Vi ska stärka skötseln av kapitalen genom att göra kapitaltänkandet – det vill säga miljöbokföringen (inkl. klimat, naturresurser, mångfald) och bedömningen av mänskligt kapital, social hållbarhet och medborgarnas välbefinnande – till en fast del av det politiska beslutsfattandet, bland annat via nationalräkenskaperna och planeringen av de offentliga finanserna. I fråga om detta vore det nödvändigt att överväga ett särskilt förfarande för bedömning och hantering av humankapitalet och naturkapitalet.

För att påskynda förändringen och ta vara på möjligheterna bör man i samband med planering av industri-, sysselsättnings- och näringslivspolitik genomföra en bedömning av konsekvenserna för naturkapital och humankapital. Regeringen bör fortsätta det pågående arbetet med hållbarhetsfärdplanen, som ska sträcka sig över valperioder, och den gemensamma översynen av de tre dimensionerna av hållbarhet som en del av planeringen av de offentliga finanserna. Vetenskaplig rådgivning bör stödja genomförandet av den nuvarande regeringens och framtida regeringars genomförande av den långsiktiga hållbarhetspolitiken och hållbarhetsomställningarna. Expertpanelen för hållbar utveckling bör fokusera på detta, och det vore också bra att överväga om ett särskilt råd för utvärdering av hållbarhetsomställningen bör inrättas.

Mer hållbara konsumtionsvanor och produktionsmetoder anammas och blir allmänna

Staten och den offentliga sektorn har ett brett urval av metoder som kan användas för att göra hållbara konsumtionsvanor och produktionsmetoder allmänna. **Finansiella styrinstrument** bör användas aktivt för att främja den cirkulära ekonomin och välfärdsekon-

min samt mer hållbara konsumtionsvanor och produktionsmetoder. Till sådana ekonomiska styrmedel hör bland annat ökning av FUI-insatserna, granskning av stödpolitikens hållbarhet, överföring av beskattningens tyngdpunkt till miljöbeskattning, skatteincitament för koldioxidsnålhet, utveckling och användning av utsläppshandelsmekanismer, främjande av frivilliga branschspecifika avtal samt en skatte- och stödpolitik som sporrar till social rättvisa, hållbart arbete och hållbar export. Finland har varit föregångare när det gäller att utveckla budgetering för hållbar utveckling och arbetet bör fortsätta.

De offentliga upphandlingarna utgör en betydande del av de beslut som stärker den cirkulära ekonomin och samtidigt välfärdsekonomin. Vid offentliga upphandlingar bör vikt läggas vid ekologisk och social hållbarhet och innovationer. För ansvarsfulla upphandlingar bör det finnas enhetliga kriterier som beaktar ekologiska, sociala och etiska dimensioner samt andra hållbarhetsdimensioner. Innovativa upphandlingar, systemisk granskning och experimentell samutveckling påskyndas tillsammans med vetenskapen, företag och tredje sektorn. Förutsättningarna, kompetensen och visionen för upphandlingarna ska främjas med ett nationellt program.

Stöd för hållbara val stärker välfärdsekonomin och även den cirkulära ekonomin. Vi ger incitament för att minska förbrukningen av icke-förnybara naturresurser. Vi tar fram information om de positiva effekter på välbefinnandet, miljön och annat som investeringar i hållbar utveckling har. Vi tar fram information som stödjer ett hållbart beslutsfattande (t.ex. miljömärken och miljöräknare) och bygger de digitala plattformar som behövs. Vi stärker resurserna för informationsproduktion och kommunikation samt för experiment bland konsumenter, kommuner och företag. Vi undersöker reklamens inverkan på ekologisk och social hållbarhet och utvecklar regleringen av reklam enligt behoven. Effekterna av reklam bör undersökas och reglering utvecklas internationellt och på EU-nivå, och även på ett sådant sätt att skyldigheterna är desamma oavsett reklamkanal. Vi stödjer testning och införande av innovationer och tjänster som minskar onödig engångsanvändning och som stärker delning och cirkulär ekonomi.

Dessutom medför **produktreglering** som lägger vikt vid hållbarhet att konsumtionsvanor och produktionsmetoder blir mer hållbara, och denna reglering behöver ses över och utvecklas på internationell nivå och EU-nivå som en del av den övergripande visionen om en ekologiskt och socialt hållbar ekonomi, och även så att skyldigheterna är desamma oavsett försäljningskanal.

Långsiktiga åtgärder inom välfärdsekonomin och den cirkulära ekonomin skapar ett förutsägbart verksamhetsfält för **företag som tar fram lösningar**. Målet är att företagens handavtryck ska bli starkare och att företagen ska utvecklas till aktörer som tar fram lösningar för en koldioxidneutral värld och en hållbar omställning. Förutsägbara och konsekventa FUI-satsningar, utveckling av en konkurrenskraftig verksamhetsmiljö, reglering,

beskattning, smidig tillståndsbehandling och informationshantering påskyndar utvecklingen av företagsverksamhet som är koldioxidnegativ, främjar biologisk mångfald, baserar sig på cirkulär ekonomi och är socialt hållbar. En hållbar företagsverksamhet stärker vårt gemensamma kapital och säkerställer en hållbar finansieringsbas för Finlands offentliga finanser. De statligt ägda företagen bör vara föregångare när det gäller att ta till sig och börja använda verksamhetssätt som främjar hållbarhet.

När det gäller målet om att hållbara konsumtionsvanor och produktionsmetoder ska bli allmänna spelar **företagens verksamhet och ansvar i de globala värdekedjorna** en nyckelroll. Vi följer internationella, gemensamt erkända spelregler för arbetslivet och hållbarheten. Vi utvecklar hållbarhetskriterier som en del av påverkansarbetet på EU-nivå och global nivå och främjar införandet av hållbara tillvägagångssätt (t.ex. miljömärkning, rättvis handel, kriterier för social rättvisa). Vårt arbete på internationell nivå, EU-nivå och nationell nivå som syftar till att stärka de mänskliga rättigheterna – och som även är bindande för företagen – fortsätter för att de mänskliga rättigheterna (inkl. rättigheterna i arbetslivet) ska respekteras. De allt strängare hållbarhetskriterierna för investerare, finansiärer och konsumenter stödjer förändringen. Vi stärker kontrollen av den miljöpåverkan som Finlands import och export har i utvecklingsländerna. Den kommande EU-regleringen om företagsansvar (direktiv eller förordning) kommer att tillämpas i Finland, och genomförandet av den kommer att övervakas både i Finland och på EU-nivå. Inom företagsansvar bör Finland och de finska företagen vara föregångare och målmedvetet främja regleringen av företagsansvaret och delta i dess utveckling på internationell och nationell nivå. Arbetet mot grå ekonomi ska stärkas.

Ett gott arbetsliv och kompetent arbetskraft säkerställs

I välfärdsekonomin kärna finns ett samhälle som strävar efter att öka välfärden och stärka förutsättningarna för ett gott liv. Detta bygger i sin tur på ett gott arbetsliv och kompetent arbetskraft.

Hållbar utveckling kräver betydande strukturella förändringar i ekonomin och arbetslivet. Arbetstagare, ledning, företagare och även beslutsfattare bör erbjudas **stöd för genomförandet av förändringarna på ett hållbart och rättvist sätt**. Stödet ska bestå av många olika åtgärder, bland annat utbildning, kontinuerligt lärande, kompetensutveckling, olika slags yrkeskarriärer, flexibilitet i arbetslivet, stöd för att förena arbete och familjeliv, befolkningspolitik och FUI-stöd.

Klimatåtgärdernas och den gröna omställningens **sysselsättningseffekter och kompetensbehov inom varje bransch bör förutses** och framtida kompetensbehov stärkas. Vi bör också stärka de anställdas och företagarnas möjligheter att aktivt delta i diskussioner och förändringsarbete i samband med hållbarhetsomställningen. Arbetet för att uppnå

den kompetens som förändringen kräver ska betraktas som en investering, inte en kostnad.

Insatser bör särskilt riktas till att **stärka mångfalden på arbetsplatserna** och till att avskaffa alla former av diskriminering på arbetsplatserna. Diskrimineringslagen och jämställdhetslagen ålägger myndigheter, utbildningsanordnare och arbetsgivare att bedöma och främja likabehandlingen i sin egen verksamhet och att främja jämställdheten mellan könen.

En jämlik lönesättning är en grundläggande och mänsklig rättighet. Enligt jämställdhetslagen ska de som utför arbete som är att betrakta som lika eller likvärdigt betalas samma lön oavsett kön. Att minska löneskillnader som beror på kön är en grundläggande förutsättning för ett högkvalitativt och rättvist arbetsliv och en central jämställdhetsfråga. Vi ska minska de löneskillnader som beror på kön genom bland annat stöd för en mer rättvis fördelning av familjeledigheter, lagstadgade jämställdhetsplaner och lönekartläggningar, avtals- och lönepolitik, utveckling av lönesystemen och avlägsnande av segregationen i arbetslivet. Lönetransparens stöder uppnåendet av lika lön.

En modern befolkningspolitik främjar välbefinnandet och en balanserad demografisk utveckling genom att stödja mänskliga resurser i livets alla skeden och genom att sätta upp mål för befolkningens reproduktion, nativiteten och migrationen. Arbetslivet bör stödja en balanserad demografisk utveckling och förenandet av arbete och familjeliv. Målet om ett gott arbetsliv och kompetent arbetskraft kräver att vi ökar invandringen, nativiteten, utbildningsnivån och produktiviteten och ser till att de äldre håller sig friska längre, och det räcker inte med bara en av dessa faktorer.

1.2 Bildning, kompetens och hållbara levnadssätt

1.2.1 Bildning, kompetens och hållbara levnadssätt

Detta tema valdes ut som förändringsområde på grund av att utvecklingen mot ett mer hållbart samhälle förutsätter förändringar i världsbilden, en bredare och djupare förståelse samt nya kunskaper och färdigheter. Lärande och bildning utgör nycklar till samhällslik förändring. I samhället visar sig och påverkar bildning i form av kompetens och kreativitet och i form av ansvarskänsla och ansvarstagande som spänner över generationer. Bildning är således inte bara tänkande eller funderande utan också praktiska handlingar. Bildning och kulturell förändring leder till mer hållbara levnadssätt och välbefinnande i många hänseenden. Värdegrunden för hållbara levnadssätt finns i tanken om att människan är en del av naturen och beroende av ekosystemens livskraft. Utbildning, vetenskap, kultur och konst upprätthåller och rekonstruerar identiteten hos individer och grupper samt de red-

skap som dessa behöver för att förstå förhållandet och samspelet mellan människan och naturen.

Detta förändringsområde är kopplat till de för Finland utmanande delmål i Agenda2030 som handlar om att säkerställa högkvalitativ småbarnspedagogik och förskoleundervisning, att minska ojämställdheten mellan könen och mellan specialgrupper och att se till att människor är läs- och skrivkunniga och har de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja hållbar utveckling.

Kommissionen fastställde följande **vision för förändringsområdet**:

”En allt starkare kompetens och värdegrund som främjar hållbar utveckling skapar mening i människors liv och ökar deras kunskaper vilket stöder uppkomsten av kunskap, nya verksamhets sätt och lösningar för de globala hållbarhetsproblemen. Kunskap, fostran och utbildning är tillgängliga för alla. Kontinuerligt lärande ger alla möjlighet att utvidga sin förståelse och sitt kunskaper, att tillägna sig nya kunskaper och färdigheter för behoven i en föränderlig värld, både i och utanför arbetslivet. Utbildningssystemet garanterar alla befolkningsgrupper, jämlikt och tillgängligt, utbildning som främjar hållbarhetsomställningen. Befolkningens utbildningsnivå har höjts och skillnaderna i utbildning och kunskaper har minskat. Samhället stödjer hållbara val av levnadssätt, och attitydklimatet och möjligheten att göra hållbara val har stärkts. Även om finländarna konsumerar mindre och mer hållbart är deras välbefinnande på en högre nivå.”

För att konkretisera visionen fastställde kommissionen följande **mål för förändringsområdet**:

1. Människor upplever i högre grad att det egna livet är meningsfullt. Alla upplever att de har möjlighet och förmåga att påverka samhällsutvecklingen.
2. Alla har lika tillgång till utbildning och till fortsatta studier och fortsatt utbildning oavsett bostadsort och familjebakgrund. Alla ålders- och befolkningsgrupper har lika tillgång till utbildning och inläring av nya färdigheter, och utbildningen är tillgänglig. Dessutom ökar graden av deltagande i vuxenutbildning.
3. Levnadssättens fotavtryck har minskat. Till exempel finländarnas koldioxidavtryck har sjunkit till en nivå som gör det möjligt att fullgöra internationella avtal och skyldigheter.
4. Utbildningens mål och praktiska genomförande ger kunskap och värderingar som främjar hållbar utveckling, med början i småbarnspedagogiken och genom hela utbildningssystemet samt inom alla områden. Utbildning och vetenskap ger kunskap och färdigheter för utveckling och utnyttjande av lösningar och verksamhetsmodeller baserade på forskning och innovationer.

1.2.2 Så här sker förändringen

Kommissionen anser att den förändring som krävs för att vi ska nå visionen och målen förutsätter dels att samhällets värdegrund förändras och hållbara levnadssätt blir allmänna, dels att förståelse och kunnande som stöder hållbar utveckling stärks. Detta förutsätter i sin tur samverkan mellan formell, icke-formell och informell utbildning, en samverkan är viktig också med tanke på det kontinuerliga lärandet. Förändringen av värdegrunden visar vägen till en framtid som är eftersträvansvärd och som upprätthåller hoppet. Begreppet ekosocial bildning är ett verktyg i denna förändring.

Bildning, kompetens och hållbara levnadssätt

SÅ HÄR SKER FÖRÄNDRINGEN:

Samhällets värdegrund förändras och hållbara levnadssätt blir allmänna

För att samhällets värdegrund ska förändras och hållbara levnadssätt bli allmänna ska följande genomföras:

Bildningsparadigmet förändras med ekosocial bildning som mål

Hittills har mänskligheten försökt uppnå välfärd främst genom ekonomisk tillväxt. Den ekonomiska tillväxten har varit starkt kopplad till ökande miljöskador och accelererande klimatförändringar. Å andra sidan har tillväxten lyft väldigt många människor ur fattigdom, vilket avsevärt minskat bland annat spädbarnsdödligheten. Men källorna till mening och syfte i livet har dock blivit alltmer immateriella och fria från ekonomiskt tänkande.

Hållbar utveckling har en stark ställning både i grunderna för läroplanerna, från småbarnspedagogiken till gymnasieutbildningen, och i examensgrunderna för yrkesutbildningen.

Ekosocial bildning är ett begrepp som ingår i grunderna för planen för småbarnspedagogiken och i värdegrunden i grunderna för läroplanerna för den grundläggande utbildningen. Utgångspunkten i den ekosociala bildningen är att mänskligheten inte ska överskrida gränserna för ekosystemens hållbarhet. Målet för framsteg är att nuvarande och kommande generationer ska ha möjlighet till ett människovärdigt och meningsfullt liv inom gränserna för ett jordklot.¹

Utgångspunkten för idén om ekosocialitet är att omsorg om naturens välmående också ökar människans välmående. Denna förståelse kan uppstå genom systemtänkande, när vi lär oss att undersöka interaktionen mellan natur, människa och samhälle.

I det ekosociala tänkandet komprimeras ett gott liv till två saker: naturens livskraft och upplevelsen av att livet är värdefullt. Produktionsmetoderna och konsumtionsvanorna blir mer hållbara när den ekosociala bildningen, kunskapen och det kritiska tänkandet ökar och förbättras och när styrmetoder som främjar hållbar utveckling används.

Ämnen som behandlas inom **konst och kultur** och de sätt på vilka de framförs kan användas för att förstå och bearbeta förändringsmetoderna och förändringsbehoven relaterade till hållbar utveckling. Inom kultur och konst är frågor som gäller utveckling av samhällets och människors värderingar och handlingsätt centrala. Kultur hjälper oss att bättre förstå alternativa framtider och handlingsmodeller och skapar nya tolkningar och betydelser för befintliga saker. Med hjälp av konst och kultur kan vi synliggöra det som håller på att växa

1 <https://kouluajaymparisto.fi/tukea-kestavan-kehityksen-tyohon/kestavan-tulevaisuuden-indikaattoreiden-taustamateriaali/ekososiaalinen-sivistys-kestavan-tulevaisuuden-rakentajana/>

fram. Att trygga förutsättningarna för verksamhet inom kultur och konst ingår i det omfattande arbetet med att stärka den ekosociala bildningen och hållbar utveckling.

Värderingar och kunnsande som främjar hållbar utveckling inom utbildning och fostran

formella lärandet och utbildningssamarbetet främjas och att perspektiven i fråga om hållbar utveckling utvecklas vidare inom utbildningen. Dessutom behövs det på alla nivåer engagemang när det gäller att ta hänsyn till elevernas mångfald samt stöd för studiehandledningen. Verksamhetskulturen och lärmiljöerna bör stödja inhämtandet av ekosocial bildning och anammandet av hållbara levnadssätt.

Människor kan lära sig värdena inom hållbar utveckling under hela sin livscykel. Småbarns pedagogiken, hobbyer och medier påverkar utvecklingen av värderingarna.

Hållbara levnadssätt blir allmänna

Ett hållbart levnadssätt bygger på anammande av en ekosocial bildningsuppfattning, ansvarsfulla konsumtionsvanor och levnadssätt och samhälleligt ansvarstagande. Den ekosociala bildningen ger oss en ny uppfattning om grunden för ett gott liv. Värderingarna ansvar, måttlighet och interpersonalism, som hör ihop med ekosocial bildning, styr människan från strävan efter materiell välfärd till förbättring av livskvaliteten. I stället för att konsumera mera hela tiden kan vi hitta hållbar mening i livet, till exempel genom motion, konst, kultur, interpersonalism och kontakt med naturen.

För att ekologiska och socialt hållbara levnadssätt ska bli allmänna utförs ett värdefullt arbete av småbarns pedagogiken, läroanstalter och högskolor, kulturaktörer och idrottsföreningar, ungdomsarbetet, hobby- och organisationsverksamheter, bibliotek och många andra aktörer.

För att hållbara levnadssätt ska bli allmänna är det nödvändigt att både utveckla människors levnadssätt och konsumtionsvanor och granska de strukturer i samhället som definierar valmöjligheterna och valens effektivitet. I arbetet med färdplanen nämndes följande som exempel: den statliga styrningen genom olika skatter och incitament, goda exempel och experiment när det gäller personlig koldioxidbudget, kommunernas viktiga arbete som möjliggörare av hållbara levnadssätt och skapare av förutsättningar. Många organisationer och andra samhällsaktörer ger råd och vägledning för att möjliggöra hållbara levnadssätt. För att hållbara levnadssätt ska bli allmänna krävs det inom alla förändringsområden förändringar inriktade på ett hållbart samhälle.

Förändringar bör framför allt ske i fråga om boende, mat, fysisk aktivitet och resor samt annan konsumtion. Detta förutsätter bland annat en kunskapsbas med uppdaterad, opartisk och enhetlig information och rådgivning som samordnas på nationell nivå. För att våra

levnadssätt ska vara hållbara bör det vara enkelt, lönsamt och inspirerande för individer att göra hållbara val.

Förståelse och kunnande som stöder hållbar utveckling stärks

Utbildningen inriktas och kompetens främjas för genomförandet av hållbarhetsomställningen

Kunnande är humankapital som skapar mening och välbefinnande för människor och som knyter dem till samhället. Utbildningen bygger på forskning som producerar ny kunskap och lösningar för hållbarhetsomställningarna. För att uppnå hållbarhetsomställningarna måste många av de nuvarande utgångspunkterna och verksamhetssätten omvärderas; det är nödvändigt att vi ersätter det vi en gång lärt oss med ny kunskap och att vi konstruktivt ifrågasätter saker. Den nya kunskapen överförs till näringslivet och samhället, särskilt genom kunniga människor.

Hållbarhetsomställningen kan inte uppnås utan forskningsbaserad ny kunskap och nytt kunnande, ny teknik och innovativa lösningar och experiment. Det är viktigt att i enlighet med riktlinjerna från den parlamentariska FUI-arbetsgruppen och den nationella FUI-färdplanen aktivt arbeta för att öka forsknings- och utvecklingsutgifterna till fyra procent av bruttonationalprodukten till 2030² och att utveckla FUI-verksamhetsmiljön. Åtgärderna ger riktlinjer för ökningen av volymen och ambitionsnivån för FUI-aktiviteterna och för hållbar tillväxt och välbefinnande.

Forskningen och forskningsrönen bör också styra arbetet med att förutse och identifiera kompetensbehov. Det viktigaste att förutse är vilka kunskaper och färdigheter som behövs för att hantera hållbarhetsfrågor i framtiden. Det är också viktigt att förutse hur stort behovet av kompetens är inom olika områden och att utifrån detta bestämma antalet nybörjarplatser inom utbildningsprogrammen. Dessutom är det viktigt att identifiera och förutse hur examensstrukturerna, öppenheten i lärandet och det kontinuerliga lärandet bättre kan svara på förändrade kompetensbehov.

Livet består av kontinuerligt lärande och utveckling, och i framtiden kommer denna trend att förstärkas ytterligare. Vilken kompetensprofil som behövs i framtiden, både i arbetslivet och andra livsområden, kan vara annorlunda ur perspektivet hållbar utveckling än vad de är i ljuset av situationen i dag och nuvarande kunskap. Den snabbt framskridande hållbarhetsomställningen kan leda till att branscher och yrkesuppgifter försvinner, det vill säga människor bli tvungna att byta karriär. Å andra sidan kan behovet av nya yrkesgrupper bli större i framtiden.

2 År 2021 uppgick Finlands FUI-utgifter till 2,9 procent av bruttonationalprodukten.

Tack vare prognostisering av kompetensbehov förankras förståelsen i stor omfattning och övergripande i praktisk verksamhet, varvid bland annat högskoleutbildningen, det fria bildningsarbetet, yrkesutbildningen och möjligheterna till kontinuerligt lärande kan svara på de samhälleliga behoven och de framtida behoven i arbetslivet – särskilt när det gäller färdigheter och värderingar förknippade med hållbar utveckling. Omställningen i arbetslivet kräver också att studievägarna är flexibla och att möjligheterna att byta bransch ökar. Frivillig-, hobby- och organisationsverksamheten samt ungdomsarbetet har en viktig roll, eftersom de når så många människor utanför det så kallade formella utbildningssystemet.

Företagare, företag och andra arbetsgivare i sin tur har en viktig roll när det gäller att förutse kompetensbehov och främja lärande i arbetet. Prognostiseringsarbetet behöver stöd från forskningsdata och samarbete både mellan utbildningsaktörer och arbetslivet och mellan högskolor, forskningsinstitut och andra organisationer. För att den gröna omställningen ska lyckas är det också nödvändigt att sörja för alla medborgares grundläggande färdigheter (läs- och skrivkunnet, färdigheter i matematik, IKT-färdigheter). Dessa ger en grund för mer specialiserade färdigheter – oavsett vilket behov av kompetens förändringarna för med sig.

Uppföljning, bedömning och utveckling av kunskande

Under hela hållbarhetsomställningen och förändringen bör man försöka följa hur kunskandet utvecklas och omställningen framskrider. Detta kräver verktyg och indikatorer för att ta reda på om lärandet förändrar världen. När olika projekt inriktade på utveckling av utbildningen genomförs bör projektens resultat och genomslag följas upp på praktisk nivå.

Man bör till exempel ta reda på hur hållbar utveckling ingår i undervisningen och utbildningen i hela utbildningssystemet, inklusive det fria bildningsarbetet, och undersöka hur exempelvis ekosocial bildning, som nämns i grunderna för läroplanerna, har anammats i utbildningsanordnarnas verksamhet och undervisning. Uppföljning och utvärdering bör kopplas till befintliga avtals- och uppföljningsprocesser i utbildningssystemet.

Skilnaderna i lärande minskas, handledning och lärande stöds

Alla bör ha lika tillgång till småbarnspedagogik och utbildning, till kompetensutveckling och aktivt deltagande i hållbarhetsomställningen. Detta kräver omfattande handledning och stöd för lärandet i utbildningssystemet. Det är särskilt viktigt att öka och rikta handledningen till elever som lär sig på ett annorlunda sätt och att stödja lärandet för dem som riskerar att hamna på efterkälken. Dessutom är det viktigt att ta hänsyn till och ge stöd bland annat i övergången från en utbildning till en annan och från utbildning till arbetsliv, och även senare i arbetslivet, till exempel i samband med byte av yrke och fortbildning. I fråga om vuxna ska särskild uppmärksamhet ägnas personer som står utanför arbetslivet, långtidsarbetslösa och underrepresenterade grupper som inte på eget initiativ söker sig

till utbildning. Till dessa ska kompetenshöjande insatser riktas. Det är också nödvändigt att säkerställa att äldre personer har möjligheter att lära sig och få tillräckligt med stöd. På så sätt kan vi stödja individens hela levnadslopp, vilket är viktigt för att få till stånd en omställning i social hållbarhet.

Att minska skillnaderna i lärande kräver aktiva åtgärder, särskilt för att förhindra skolsegregation. Bland de länder som deltar i PISA-undersökningarna har Finland de minsta skillnaderna mellan skolorna, men även hos oss finns regionala skillnader, vilket både PISA-resultaten och de nationella bedömningarna av inlärningsresultaten visat under en längre tid. Skillnaderna växer också inom städerna. Genom finansiering av positiv särbehandling kan skolor som riskerar att hamna i en negativ spiral när det gäller inlärningsresultaten anställa fler lärare och skolgångsbiträden. I finska studier har positiv särbehandling visat sig ha en positiv effekt på elevernas framsteg i studierna. Skillnader i lärande uppkommer redan inom småbarnspedagogiken, och de finns kvar inom den högre utbildningen. Målet är att det inte ska uppstå skillnader i lärande i barndomen, och detta ska uppnås bland annat genom att införa tvåårig förskoleundervisning.

Bildnings-, organisations- och fritidsverksamhetens roll i stärkandet av kunnande och hållbara levnadssätt

I hållbarhetsomställningen ska bildning och kunnande förstås i vid bemärkelse, även genom deltagande i kultur och idrott samt ungdoms-, organisations-, förenings-, fritids- och frivilligverksamhet. Hobby- och fritidsverksamhet är en nyckelarena för informellt lärande, och deltagande i den ökar välbefinnandet och delaktigheten och inverkar på våra levnadssätt och vår miljö. Kunnande och erfarenheter som förvärvas av och genom olika aktörer utvecklar människans förutsättningar och förmåga att delta i hållbarhetsomställningen. Som en del av helheten är stödet till exempelvis organisationer som utför kultur-, idrotts- samt ungdoms- och bildningsarbete och andra sammanslutningar viktigt även framöver. Även religiösa och andliga sammanslutningars deltagande i arbetet med att stärka den ekosociala bildningen och hållbara levnadssätt är betydelsefullt.

Kulturarvet som resurs för hållbar utveckling och välbefinnande

Kulturarvet och kulturmiljöerna är betydande resurser i genomförandet av de förändringar som hållbarhetsomställningen kräver. Museer, arkiv och andra kulturarvsaktörer har värdefulla informationstillgångar, och en stor del av dessa finns redan tillgängliga i digital form och kan utnyttjas via informationsnät. Kulturarvets mångfald och de kunskaper och traditioner som ingår i det utgör en resurs som stödjer samhällets kreativitet och förnyelse och gör det möjligt för individer och grupper att utveckla sin självkänsla och identitet. Kulturen och kulturarvet är också viktiga när det gäller att främja välbefinnande.

Medierna som influerare, vikten av medieläskunnighet

Även medierna hör till de informella aktörer och kanaler som främjar medborgarnas färdigheter och bildning, eftersom de har en nyckelroll i förmedlingen av kunskap och nyheter. Detta kan också främja medborgarnas lärande och bildning. Dessutom är medierna – både traditionella och sociala – en betydande drivkraft bakom och möjliggörare av förändring när det gäller hållbara levnadssätt. Medieinnehåll möjliggör lärande med låg tröskel oberoende av tid och plats, men ger å andra sidan också bränsle till handlingssätt som är problematiska med tanke på hållbar utveckling. För medierna är den polariserade samtalskulturen och faran för spridning av desinformation en utmaning. Därför behövs både arbete och delaktighet av medieföretagen och ökad medieläskunnighet och multilitteracitet bland medborgarna. Medierna bör ha en större roll i arbetet med att stödja färdplanens mål och fler medel för det. Det behövs en öppnare diskussion om medieinnehållen, och mediernas ansvar för valet av innehåll bör betonas.

Samarbetet mellan formell och icke-formell/informell utbildning främjas

Stöd och samarbete för att främja kunnandet i hållbar utveckling och förändringen av bildningsparadigmet

Ett betydande arbete har gjorts i hela utbildningssystemet för att integrera kunskaper och färdigheter i hållbar utveckling i utbildningen. Hållbar utveckling har en stark ställning både i grunderna för läroplanerna, från småbarnspedagogiken till gymnasieutbildningen, och i examensgrunderna för yrkesutbildningen. Till exempel målen i FN:s Agenda2030, som ingår i läroplanerna, ger förutsättningar för att skapa ett globalt medborgarskap och ett hållbart framtida samhälle för nuvarande och framtida generationer. På samma sätt kan vi sörja för att det i arbetslivet finns kompetent arbetskraft som kan hantera den hållbara utvecklingens betydelse och för att det kunnande som detta kräver finns genom att i yrkesutbildningen integrera studiehelheter som innehåller dessa teman. Även högskolorna har tagit fram egna hållbarhetsmål och förbundit sig till dem. De åtgärder som vidtagits inom det pedagogiska området i fråga om hållbar utveckling har lagt grunden för ett paradigmskifte inom detta område.

Stödet för förändring av paradigmet för kunnande och bildning baserar sig på samarbete mellan bildningsaktörerna och på deras samlade visioner. Det är ett värde i sig att olika aktörer för en dialog med varandra, lär av varandra och tar fram en gemensam vision om hur man genom samarbete kan främja möjligheterna för alla att leva i sämja i samhället. I arbetet med att främja förändringen utvecklas de befintliga styrmedlen och styrdokument utifrån behoven.

Bildningsaktörerna kan ta fram en gemensam vision genom att samla ihop beprövade, forskningsbaserade modeller och lösningar som utarbetats inom idrotts-, ungdoms-, konst- och kulturbranschen för att främja hållbara levnadssätt. Dessutom kan dialo-

gen mellan aktörerna ökas så att information når så många som möjligt och kan användas inom olika områden och i olika sammanhang. I arbetet med att främja förändringarna beaktas utvecklingen av befintliga styrmedel och översynen av de strukturer i styrdokument och lagar som möjliggör hållbar utveckling.

Kontinuerligt lärande

Hållbarhetsomställningen är möjlig endast om lärande sker inte bara i utbildningssystemet utan även i andra lärmiljöer. Det behövs samarbete mellan alla bildningsaktörer för att idén om kontinuerligt lärande och målen för förändringsområdet ska uppnås. Det är viktigt att medborgarna känner till alla platser där det finns möjligheter att lära sig och växa. Lärande och bildning är livslånga processer för individen, och de bör stödjas på olika sätt. Nya lärtigar och nyskapande experiment byggs upp genom såväl formellt som icke-formellt och informellt lärande. Möjligheter för de två sistnämnda finns dels inom arbetslivet, det fria bildningsarbetet och kultur-, idrotts- och ungdomstjänsterna, dels inom annan fritids-, organisations- och frivilligverksamhet genom vilken olika befolkningsgrupper kan nås och aktiveras. Detta möjliggör att individernas lärande ackumuleras genom aktörer och sammanslutningar under individens livslånga lärtig – och till och med ibland genom att ersätta de en gång inhämtade kunskaperna eller attityderna med nya.

Ett budskap om hopp – en framtid värd att eftersträva

Förändringen av samhällets värdegrund, den hållbara utvecklingen, den ekosociala bildningen och den socialt rättvisa gröna omställningen visar vägen till en framtid som är värd att eftersträva och som upprätthåller hoppet. Bland annat riksdagen har betonat att vi behöver ett samhälleligt tal som skapar hopp. Budskapet om hopp bör genomsyra särskilt de branscher som har att göra med barn och unga. Att skapa ett positivt narrativ och tal borde vara allas ansvar. Denna Agenda2030-färdplan är ett av medlen för att skapa hopp. Färdplanen ger en verklig möjlighet till påverkan och visar vilka konkreta åtgärder olika aktörer kan engagera sig i. Att delta i förändringsarbetet ger livet mening. I synnerhet barnens och de ungas oro för framtiden måste uppmärksammas. Ansvaret för kommande generationer måste visas genom handling. Budskapet om hopp och konkreta handlingar hjälper också den vuxna befolkningen att tro på en hållbar framtid och att vidta åtgärder för att uppnå den. Vi vill förändra världen till det bättre tillsammans med barn och unga och dra nytta av befintliga lösningar och även utveckla nya.

1.3 Välbefinnande, hälsa och samhällelig delaktighet

1.3.1 Vision och förändringsmål

Orsaken till att detta tema valdes som förändringsområde var att fastän Finland ligger högre än någonsin inom de olika delområdena av välbefinnande har en del av befolkningen inte kommit i åtnjutande av denna positiva utveckling. Social utsatthet förs vidare från ett livsskede till nästa men också från generation till generation. Risken för fattigdom eller utslagning drabbar särskilt låginkomsttagare och ensamboende. Skillnaderna i hälsa och välbefinnande är betydande på befolkningsnivå och regional nivå. Bland personer i arbetsför ålder har problem med arbetsförmågan, psykisk belastning och psykiska problem blivit vanligare, hos den åldrande befolkningen har funktionsnedsättningarna ökat. Även allt fler unga drabbas av psykiska problem och psykiska belastning. För de flesta är vardagen tryggare än någonsin tidigare, men våld mot kvinnor och våld i nära relationer är fortfarande ett ihållande problem. Finland är ett av de farligaste länderna i Europa för kvinnor, och könsrelaterad nätmobbning och nätvåld hotar kvinnors och minoriteters trygghet. Diskriminering och hatbrott riktas framför allt mot olika minoriteter.

Detta förändringsområde är kopplat särskilt till de för Finland utmanande delmål i Agenda2030 som gäller jämställdhet mellan könen, hälsa och välbefinnande, minskning av ojämlikheten samt uppnående av fred och rättvisa.

I arbetet med färdplanen fastställde kommissionen följande **vision för förändringsområdet**:

”På 2030-talet upplever fler människor att den egna livskvaliteten är bättre. Människor är friskare och mår bättre och skillnaderna i hälsa har minskat. Finland hör till världstoppens i förebyggande av hälsoproblem och sociala problem och i stödande av välbefinnande och hälsa. Samhällets demografiska utveckling är hållbar. Jämlikhet råder mellan och inom könen och befolkningsgrupperna. Fattigdomen och lottlösheten har minskat och allt fler har ett ordentligt arbete. Finland är ett tryggt land för alla invånare och grupper av människor och förtroendet mellan samhällets olika aktörer har stärkts. Ensamheten har minskat. Alla kan känna att de hör till en gemenskap, uppleva mening och delta på lika villkor i samhällets aktiviteter. Det civila samhället är aktivt och ser till att ingen hamnar på efterkälken. Hållbara levnadssätt möjliggör välbefinnande för alla, även globalt, inom gränserna för naturens bärkraft.”

För att konkretisera visionen fastställde kommissionen följande **mål för förändringsområdet**:

1. Resurser har tilldelats och riktats jämlikt till tjänster som stödjer hälsa och välbefinnande samt förebygger och behandlar sjukdomar och sociala problem.

Dessa tjänster minskar ojämlikheten, är tillgängliga på lika villkor med låg tröskel och är lätta att använda.

2. Skillnaderna i hälsa mellan befolkningsgrupper har minskat och det upplevda välbefinnandet har ökat. Missbruket, de psykiska problemen och livsstilssjukdomarna har minskat.
3. Våldet har minskat i samhället. Särskilt våldet mot kvinnor och flickor har minskat betydligt.
4. Den demografiska utvecklingen är hållbar (inklusive sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter och stöd för dem som önskar få barn).
5. Det finns inga hemlösa och alla har tillgång till boende till rimliga kostnader.
6. Utslagningen har minskat markant. Möjligheterna för det fria civila samhället att verka har tryggats. Allt fler människor deltar aktivt i samhällsverksamhet. Alla känner att de tillhör någon gemenskap.
7. Likabehandling och jämställdhet mellan könen har uppnåtts i stor utsträckning i samhället. Alla har möjlighet att utbilda sig, delta och påverka till exempel oavsett kön, hudfärg, funktionsförmåga, ålder eller förmögenhet.

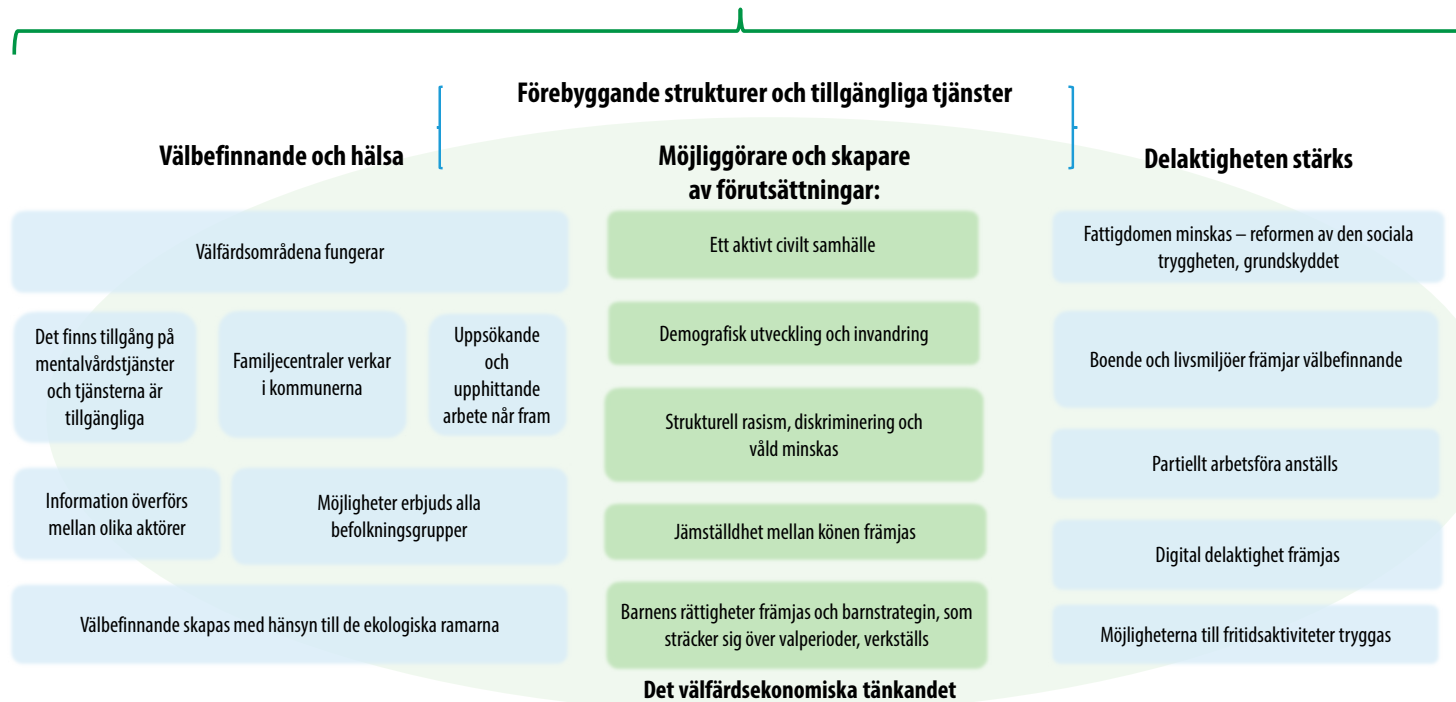
1.3.2 Så här sker förändringen

Den förändring som behövs för att uppnå visionen och målen kommer enligt kommissionen att ske på följande sätt: Vi har uppnått **välbefinnande** i alla befolknings- och åldersgrupper när människor mår väl fysiskt och mentalt, har en god arbets-, studie- och funktionsförmåga och känner att de kan påverka sina egna angelägenheter. När det gäller **delaktighet** är de viktigaste förändringsåtgärderna inriktade bland annat på att trygga de grundläggande fri- och rättigheterna, att stärka delaktigheten, att minska fattigdomen och att sörja för att det finns boende till skäligt pris som främjar välbefinnandet. Vi kan minska ojämlikheten genom att se till att allmänna tjänster är tillgängliga och att grupper som redan har problem med välbefinnandet och hälsan eller större risk för dessa problem har tillgång till tjänster. Det är också viktigt att anpassa dessa tjänster efter behoven hos olika befolkningsgrupper. När det gäller social- och hälsovårdstjänsterna samt tjänsterna inom den inre säkerheten är det viktigt att **flytta fokus till förebyggande arbete**. Det är möjligt att i hög grad stärka och främja välbefinnande och hälsa även utanför social- och hälsovårdstjänsterna, till exempel i all verksamhet som kommunen bedriver och i samarbete med andra aktörer. I detta förändringsområde är minskad fattigdom och ojämlikhet samt social rättvisa nyckelteman som också lägger grunden för en god trygghet i vardagen.

Välbefinnande, hälsa och samhällelig delaktighet

SÅ HÄR SKER FÖRÄNDRINGEN:

Förebyggande strukturer och tillgängliga tjänster

Det pågår en stor förändring av samhälleliga strukturer och tjänster relaterade till hälsa, välbefinnande och samhällelig delaktighet, en förändring som ska öka det förebyggande arbetet. Förändringen genomförs med hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna, jämställdhet mellan könen och eliminering av strukturell rasism³ och diskriminering. Det är särskilt viktigt att förbättra ställningen för exempelvis personer med funktionsnedsättning och för olika minoriteter som har en svagare ställning.

Välbefinnande och hälsa

Arbetet i välfärdsområdena har kommit i gång

I centrum för **social- och hälsovårdsreformen står förebyggande tjänster och strukturer samt tjänsternas tillgänglighet**. Förändring sker när **välfärdsområdena** i samarbete med sina partner beskriver och i praktiken förverkligar målen och åtgärderna för främjande av välbefinnande, hälsa och säkerhet samt tjänsterna och tjänstekedjorna (t.ex. livsstilsrådgivning, motionsrådgivning och kulturtjänster för välbefinnande). Allas rätt och lika tillgång till hälso- och socialvårdstjänster av hög kvalitet är tryggad.

Information överförs mellan olika aktörer

Information om befolkningens och individernas välbefinnande och hälsa överförs smidigt mellan de olika aktörerna.

Familjecentraler verkar i kommunerna

Efter reformen finns det bland annat **familjecentraler** i hela landet, och deras verksamhet baserar sig på behoven hos barn, unga och familjer. Olika familjeformer identifieras och stöds.

Det finns tillgång på mentalvårdstjänster och tjänsterna är tillgängliga

Nivån på **mentalvårdstjänsterna** och tillgången på dem förbättras. Mentalvårdstjänster med låg tröskel finns tillgängliga.

Uppsökande och upphittande arbete når fram

Alla välfärdsområden och kommuner utför **upsökande och upphittande arbete**, genom vilket personer i riskzonen kan nås, och arbetet riktar sig till alla åldersgrupper.

Möjligheter erbjuds alla befolkningsgrupper

Kommunerna fortsätter att främja invånarnas välbefinnande, hälsa och trygghet på många sätt. De erbjuder **möjligheter för alla befolkningsgrupper** (bl.a. idrotts-, kultur-

3 Strukturell rasism är dold diskriminering i samhällets förfaranden, lagar och institutioner.

och ungdomstjänster, skolor, parker, gator, bibliotek, förmånligt, tryggt och anpassningsbart boende och andra livsmiljöer) **och tar i sitt tjänsteutbud hänsyn till utsatta personer**. Till exempel vid **tillhandahållande av tjänster sörjer man för tillgång och tillgänglighet** (både som närservice och ambulerande servicepunkter).

Välbefinnande skapas med hänsyn till de ekologiska ramarna

På statlig nivå skapas välbefinnande med hänsyn till de ekologiska ramarna. Till exempel **näringsrekommendationerna** följer en planetär kost⁴ och för hälsosam och ekologisk mat finns **prisincitament**. **Indikatorer för hållbart välbefinnande** används i regeringens beslutsfattande.

Att främja hållbart välbefinnande kräver långsiktigt arbete och en politik som sträcker sig över valperioder: det tillsätts **en delegation för främjande av välbefinnande och hälsa** vars verksamhet inte är bunden till valperioder.

Delaktigheten stärks

Fattigdomen minskas

Målet är att minska fattigdomen. Reformen av den sociala tryggheten har medfört att **situationen för personer med lägre inkomster har förbättrats** och att det är möjligt att samordna arbete och social trygghet. **Grundskyddet förbättras**. Konkreta **förfaringsåttas fram för förebyggande av skuldproblem**.

Boende och livsmiljöer främjar välbefinnande

Städerna ökar tillgången på boende till rimliga priser och ser till att det finns ett anpassningsbart och flexibelt bostadsbestånd samt ett tillräckligt antal tillgängliga bostäder. Ekologiska aspekter beaktas i stor utsträckning vid bostadsbyggande och renoveringar. Man ser till att bostadsområdena och bostäderna är trygga, trivsamma och sunda. Vid planering av bostadsområden beaktas också hälsosäkerheten och klimatförändringens eventuella effekter. Kommunerna stöds för att de ska uppföra energieffektiva och ekologiska bostäder och infrastruktur, där det också är lätt att röra sig och där tillgängligheten har beaktats.

När det gäller livsmiljöerna ser man till att samhällsstrukturen och trafikförhållandena uppmuntrar till fysisk aktivitet och att naturområdena är kvantitativt och kvalitativt tillräckliga

4 Planetär kost är ett vetenskapsbaserat förslag till ett globalt livsmedelssystem som ger alla, det vill säga nästan 10 miljarder människor, hälsosam mat senast 2050. I EAT-Lancet-kommissionens arbete med att ta fram denna kost deltog 37 forskare från olika forskningsområden och länder. https://eatforum.org/content/uploads/2019/07/EAT-Lancet_Commission_Summary_Report.pdf

och tillgängliga. Att vistas i och röra sig i naturområden har en positiv effekt på människors fysiska och psykiska hälsa. Genom livsstilsrådgivning och livsmiljöer som stödjer aktivitet uppmuntras människor att vara tillräckligt fysiskt aktiva. Att förbättra möjligheterna till fysisk aktivitet och utomhusaktiviteter är ett av de mest kostnadseffektiva sätten att främja välbefinnande och hälsa. När det gäller förebyggande verksamhet är motion och utomhusaktiviteter centrala verktyg.

Partiellt arbetsföra anställs

Arbetsplatser anställer partiellt arbetsföra. Arbetsgivarna och arbetsplatserna har förfaringssätt och incitament för anställning av personer som har en svag ställning på arbetsmarknaden. **Arbetsgivarna är aktiva aktörer när det gäller att främja välbefinnande, hälsa och säkerhet.**

Digital delaktighet främjas

En allt större andel av samhällets tjänster och verksamheter är digitala. Distansförbindelserna ökar tillgången till verksamhet och tjänster, men det förutsätter också tillgängliga, säkra och lättanvända digitala miljöer. Det är viktigt att ingen blir utesluten ur samhället på grund av digitaliseringen och att **alla har tillräckliga digitala och grundläggande färdigheter och vid behov möjlighet att förvärva dem.**

Möjligheterna till fritidsaktiviteter tryggas

Mångsidiga fritids- och hobbymöjligheter finns tillgängliga för alla åldersgrupper, och man ser till att alla har lika tillgång till dem. Vi stödjer barns och ungas välbefinnande genom att ge dem möjlighet till en trevlig och avgiftsfri hobby i samband med skoldagen genom den så kallade Finlandsmodellen för hobbyverksamhet. När beslut fattas om urvalet och utbudet av fritidsaktiviteter beaktas de önskemål som barnen och ungdomarna framfört. Handlingsmodellen planeras, byggs upp och testas tillsammans med aktörer som ordnar hobbyverksamhet.

Möjliggörare och skapare av förutsättningar

Ett aktivt civilt samhälle

Att organisationer och andra aktörer inom det civila samhället har en viktig roll i främjandet av hälsa och välbefinnande är allmänt erkänt och kompetensen i organisationerna utnyttjas till exempel i utbildning och tillhandahållande av kamratstöd. Det aktiva civila samhället fungerar; till exempel **inkluderande budgetering** används i stor utsträckning. **Olika befolknings- och åldersgrupper, organisationer som representerar dem och andra aktörer hörs och involveras i beredningsarbete och beslutsfattande.** Staten ser för sin del till att det civila samhället har resurser för verksamhet. Via det civila samhällets aktörer (såsom organisationer) har alla möjlighet till meningsfull sysselsättning som minskar ensamheten och ökar känslan av gemenskap och mening.

Demografisk utveckling och invandring

En hållbar demografisk utveckling i synnerhet genom ökad invandring och god integration säkrar välfärdsstatens framtid när åldersstrukturen förändras. Rättigheterna för migrerande arbetstagare som arbetar i Finland måste tillgodoses, och detta bör övervakas. Vi måste säkerställa en hållbar demografisk utveckling också genom att stödja kulturell och språklig kohesion samt nativiteten.

Strukturell rasism, diskriminering och våld minskas

Mobbning, diskriminering och olämpligt beteende förhindras, bekämpas och förebyggs inom småbarnspedagogiken, i skolor, i läroanstalter och på arbetsplatser samt inom hobby- och fritidsverksamhet. De grundläggande fri- och rättigheterna samt mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, trygkas. Det ordnas till exempel utbildning om tillgänglighet och mänskliga rättigheter och den fysiska tillgängligheten förbättras. Det ges **fredsundervisning och undervisning i icke-våld**. **Checklistorna för välbefinnande i kommunen och Kaiku-korten** har börjat användas i kommunerna. Till strukturell diskriminering är också till exempel segregationen inom arbets- och studieområden kopplad. Denna kan vi åtgärda genom att öka kompetensen i mångkulturalism, ge en effektiv och jämlik studiehandledning och öka medvetenheten om fördelarna med mångkulturalism. **Vi ska aktivt förebygga och bekämpa våld och hatretorik mot kvinnor, sexuella minoriteter och könsminoriteter, personer med funktionsnedsättning, äldre och etniska minoriteter**, och de som drabbats av våld ska identifieras och erbjudas hjälp. **En skyddshemsplats** finns tillgänglig för alla som behöver det. Rusmedelskulturen har påverkats så att användningen av rusmedel inte är lockande, tillgången till behandling är bättre och rusmedelsskadorna minskar. Social- och hälsovårdstjänsterna identifierar personer som gjort sig skyldiga till brott som en särskild grupp och försöker förhindra att de utför fler brott.

Jämställdhet mellan könen främjas

Jämställdhet mellan könen främjas i stor utsträckning, och detta börjar redan inom småbarnspedagogiken. Genusperspektivet görs till en permanent del av beredningsarbete och beslutsfattande. **Lönetransparens främjas** på kommunala och statliga arbetsplatser och på arbetsplatser inom den privata och tredje sektorn för att minska löneskillnaderna. **Lagstiftningen ändras så att den stöder och tryggar minoriteternas rättigheter**. Stöd ges för att **fördelningen av det oavlönade omsorgsarbetet ska fördela sig mer jämlikt**. Allas rätt till fysisk integritet respekteras.

Barnens rättigheter främjas och barnstrategin, som sträcker sig över valperioder, verkställs

Barnstrategin, som beretts parlamentariskt och sträcker sig över valperioder, stöder genomförandet av detta förändringsområde. Strategin fastställer hur samhället ska ta hänsyn till utsatta barn. Visionen för barnstrategin är att Finland är ett land där -barnets rättigheter tillgodoses till fullo och jämlikt inom alla samhällsområden.

Det välfärdsekonomiska tänkandet kopplar samman elementen i förändringsområdet "Välbefinnande, hälsa och samhällelig delaktighet". Genom det välfärdsekonomiska tänkandet är detta förändringsområde även kopplat till förändringsområdet "Ekonomi och arbete som främjar välbefinnande samt hållbar konsumtion".

1.4 Ett livsmedelssystem som främjar välbefinnandet

1.4.1 Vision och förändringsmål

Detta tema valdes som förändringsområde på grund av att livsmedelssystemet påverkar användningen av naturresurser, klimatet, belastningen på miljön, markanvändningen, den biologiska mångfalden och människors och djurs hälsa och välbefinnande. Det har en stark koppling till bland annat energisystemet och den cirkulära ekonomin.

Det är särskilt kopplat till de för Finland utmanande mål och delmål i Agenda2030 som gäller hållbarhet i fråga om mat, livsmedelsproduktion och livsmedelssystem (inklusive svinn), biologisk mångfald, klimatet, användning och förbrukning av vatten och förbrukning av naturresurser.

I arbetet med färdplanen fastställde kommissionen följande **vision för förändringsområdet**:

"På 2030-talet tillhandahåller det finska livsmedelssystemet hälsosam och säker mat som konsumenterna uppskattar och som produceras på ett övergripande hållbart, konkurrenskraftigt och etiskt sätt. Det finska livsmedelssystemet är lönsamt, socialt rättvist, klimat- och miljövänligt och håller sig inom gränserna för ett jordklot. Aktörerna i livsmedelssystemet (inklusive konsumenterna) har i samverkan anpassat sig till de förändringar som skett i det omgivande samhället, naturen och klimatet."

För att konkretisera visionen fastställde kommissionen följande **mål för förändringsområdet**:

1. Livsmedelssystemets negativa klimat- och miljöpåverkan har minskat och resurseffektiviteten ökat. Matsvinnet har halverats före 2030⁵.

⁵ År 2020 är jämförelseår. Ett juridiskt bindande mål för EU:s medlemsländer ska fastställas före slutet av 2023, och då bestäms om det är frågan om ett gemensamt EU-mål eller ett - 50 % mål för varje land eller något dylikt.

2. Det finska livsmedelssystemet är lönsamt och konkurrenskraftigt. Stöd- och skattesystemet samt de offentliga upphandlingarna främjar en övergripande hållbarhet i livsmedelssystemet.
3. Finländarna följer näringsrekommendationerna, som är i linje med hållbarhetsmålen för en planet. Matmiljön och speciellt massbespisningen bidrar till att människor har en hållbar och hälsosam kost. Alla har möjlighet att äta bra med tanke på hälsan och miljön.
4. Vår livsmedelssäkerhet och livsmedelstrygghet hör till de bästa i världen och bygger på inhemsk produktion och inhemska resurser, såsom råvaror och energi. I livsmedelssystemet utnyttjas på ett hållbart sätt även andra styrkor i Finlands produktions- och verksamhetsmiljö, såsom de stora vattenresurserna.
5. Med hjälp av innovationer i det finska livsmedelssystemet har Finlands miljömässiga handavtryck vuxit globalt. Forskning om och innovationer för ett hållbart livsmedelssystem stöds, och med hjälp av dessa förbättras också den globala livsmedelstryggheten.

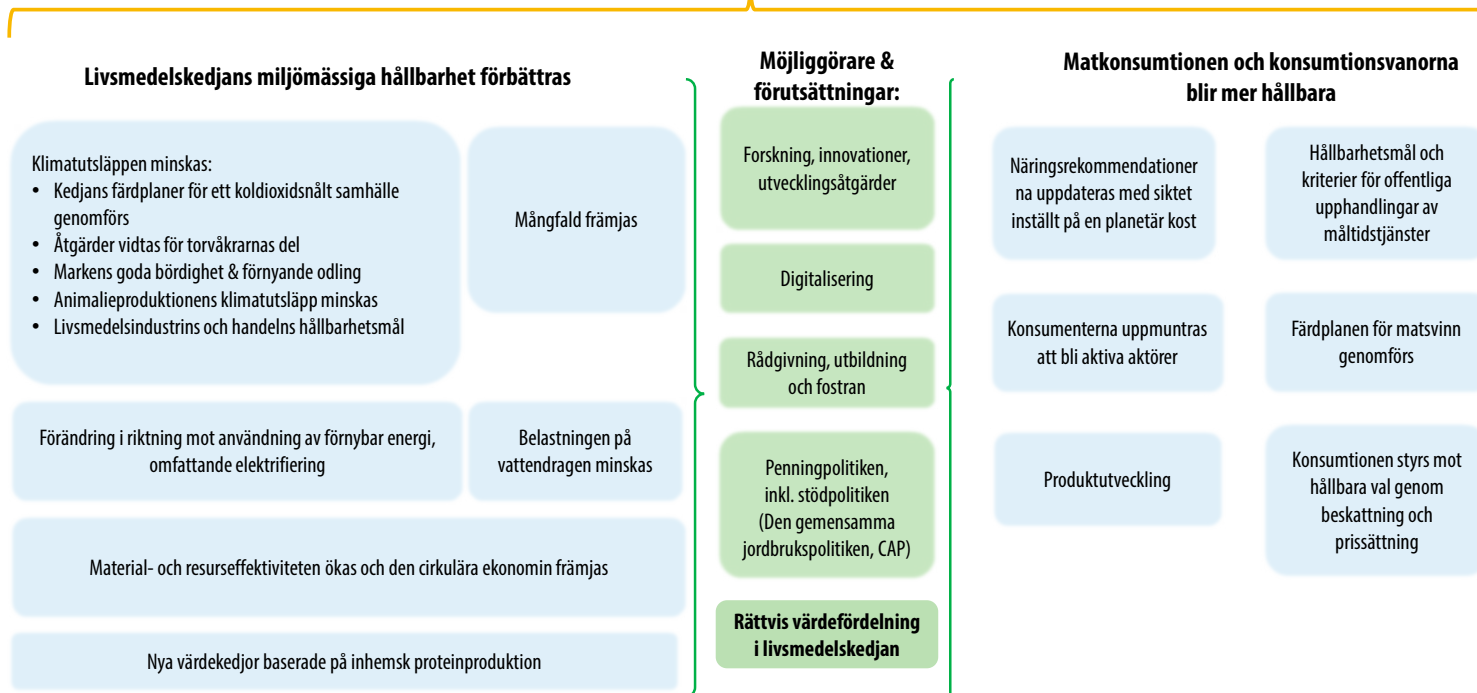
1.4.2 Så här sker förändringen

Kommissionen anser att visionen och målen kan uppnås genom förändringar som möjliggör ett livsmedelssystem som är hållbart och skapar välbefinnande. Det behövs förändringar som förbättrar hållbarheten i både produktion och konsumtion. Förändringarna möjliggörs genom forskning och utveckling, innovationer och investeringar, digitalisering och rådgivning, utbildning och fostran.

Ett livsmedelssystem som främjar välbefinnandet

SÅ HÄR SKER FÖRÄNDRINGEN:

Livsmedelskedjans miljömässiga hållbarhet förbättras

Att förbättra livsmedelssystemets miljömässiga hållbarhet är en gemensam angelägenhet för alla aktörer i livsmedelskedjan. När det gäller att minska de negativa miljökonsekvenserna är särskilt följande mål betydande: minskade klimatutsläpp, cirkulär ekonomi för näringsämnen och material, hantering av vattendragsbelastning (övergödning) och ökad biologisk mångfald. Primärproduktionens roll i uppkomsten av miljökonsekvenser är betydande på grund av de biologiska processerna och användningen av insatsvaror.

Klimatutsläppen minskas

För att finna lösningar på **klimatutmaningarna i hela livsmedelssystemet** genomförs **färdplaner för ett koldioxidsnålt samhälle**. Färdplaner kopplade till ett hållbart livsmedelssystem har redan tagits fram åtminstone för jordbruket, livsmedelsindustrin, handeln och turism- och restaurangbranschen. Även de färdplaner för ett koldioxidsnålt samhälle som genomförs inom bland annat energiindustrin, teknologiindustrin, transporter och logistik samt bioenergiindustrin är kopplade till livsmedelssystemet. Även **hållbarhetsmålen inom dagligvaruhandeln och livsmedelsindustrin** samt deras kvalitets- och ansvarssystem styr kraftigt primärproduktionens ansträngningar för att uppnå miljömässigt hållbarhet. Livsmedelssystemets klimatutsläpp och klimatlösningarnas konsekvenser mäts globalt och i Finlands förhållanden.

Största delen av matens klimatkonsekvenser härrör från marken eller direkt från djuren. Mer än hälften av jordbrukets klimatutsläpp uppkommer vid torvmarksodling; de största och snabbaste minskningarna skulle kunna uppnås för torvåkrarnas del. Detta innebär **många olika åtgärder när det gäller torvåkrarna**: att odlingstekniska lösningar används vid åkerbruk men också att odlingen av lågavkastande torvmarker upphör, att torvåkrar återställs, att våtmarker odlas och att skiften beskogas. Dessutom behövs lösningar för att minska behovet av att röja nya torvåkrar. Vi måste också **minska animalieproduktionens klimatutsläpp**. För att minska animalieproduktionens klimatutsläpp kan bland annat följande metoder användas: utnyttjande av kolbindningspotentialen vid odling av flerårig vall, djurförädling, utveckling av foder och utfodring samt ytterligare förbättring av avkastningen per djur. När det gäller fiskodlingen ska vi främja metoder och tekniker som utnyttjar bland annat vatten och näringsämnen effektivt.

Övergången till en mer vegetarisk kost och den växande efterfrågan på växtprotein inverkar på produktionsstrukturen för den inhemska primärproduktionen och förädlingsindustrin. Vallodlingen blir mer mångsidig genom odling av grön gödslingvall och biogasvall, och odlingen av andra grödor ökar. Då måste vi sörja för **växtföljderna, ett mångsidigt växtsortiment och markens bördighet**, som en optimal balans mellan växtproduktion och kreatursskötsel skapar förutsättningar för.

EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP) och den nationella planen möjliggör och styr genomförandet av sådana åtgärder i primärproduktionen som är gynnsamma för miljö och klimatet. Utöver CAP behövs även andra finansiella instrument, till exempel EU:s fond för en rättvis omställning, för att säkerställa att förändringen också är rättvis.

Mångfald främjas

När det gäller att **trygga mångfalden** är många av målen i EU:s biodiversitetsstrategi kopplade till livsmedelsproduktionen och åker- och betesmiljön. För att mångfaldsmålen ska uppnås krävs stöd, bland annat satsningar i utveckling av biologiskt växtskydd, skydd av traditionella miljöer, främjande av användning av precisionsgödsling och återvinningsgödsel och forskning i till exempel utveckling och beaktande av mätning av biodiversitet vid fotavtrycksberäkning. Det är viktigt att beakta mångfalden inte bara i primärproduktionen utan också i bland annat förädlingsindustrins hållbarhetsmål och program.

Vattendragsbelastningen minskas

När det gäller **minskning av vattendragsbelastningen** är det åtgärder och investeringar i markens tillstånd och dess vattenhushållning som har en nyckelställning. Utöver vattendragsbelastningen ska också **användningen av vatten** beaktas; vattenanvändningen bör vara miljömässigt hållbar och socialt och kulturellt rättvis. **Vattenansvaret** bör implementeras i hela livsmedelssystemet och genom värdekedjorna; här är bland annat de frivilliga vattenansvarsåtagandena ett konkret verktyg.

Förändring i riktning mot användning av förnybar energi, omfattande elektrifiering

Den inhemska produktionskedjan för livsmedel är beroende av importerad energi, som till stor del inte är förnybar. Förändringen i riktning mot **produktion och ibruktagning av inhemsk förnybar energi** kräver investeringar, politisk styrning och forskning för att skapa distribuerade produktionssystem (med primärproduktionen, förädlarna, handeln och varför inte även konsumenterna som energiproducenter). Samarbete mellan aktörerna i kedjan, jordbrukarnas nätverk och utbyte av bästa praxis blir viktigare. Hela **livsmedelskedjan elektrifieras** i snabb takt, det vill säga att säkerställa produktionen av el kommer att vara viktigt. När det gäller primärproduktionen är **biogasproduktionen** viktig även med tanke på behovet av att främja näringsämnenas kretslopp och utnyttjandet av gödsel.

Material- och resurseffektiviteten ökas och cirkulär ekonomi främjas

Att **öka material- och resurseffektiviteten** i hela livsmedelssystemet och att **främja cirkulär ekonomi** är en helhet som för närvarande genomförs bland annat med hjälp av frivilliga avtal (livsmedelsbranschens åtagande om materialeffektivitet och avtal om energieffektivitet), gårdsspecifika granskningar och färdplanen för matsvinn. Utnyttjandet av sidoströmmar samt forskning och nya innovationer och tekniker relaterade till sidoströmmarna liksom strävan efter bättre självförsörjning vid användning av insatsvaror för pro-

duktion ökar effektiviteten liksom försörjningsberedskapen (livsmedelstryggheten) och produktionens lönsamhet. Användningen av förnybar energi och effektiviteten i resursanvändningen påverkar klimatutsläppen och skapar klimatesiliens.

Nya värdekedjor baserade på inhemsk proteinproduktion skapas

Att **skapa nya värdekedjor** (jordbrukarna, industrin, handeln) baserade på inhemskt växt- och fiskprotein samt gynnsamma stödpolitiska lösningar bidrar till att lönsamheten förbättras i hela livsmedelskedjan. Utbildnings- och rådgivningssystemet utvecklas så att det stöder omställningen och säkerställer lönsamheten i värdekedjorna.

*Genom att sörja för hanteringen och verifieringen av miljökonsekvenserna och de sociala konsekvenserna i hela värdekedjan kan vi säkerställa att finska livsmedel får tillträde till marknaden och är konkurrenskraftiga samt att **lönsamheten i livsmedelskedjan är god.***

Matkonsumtionen och konsumtionsvanorna blir mer hållbara

Näringsrekommendationerna uppdateras med siktet inställt på en planetär kost

Vi måste också förändra konsumtionen och konsumtionsvanorna. Att **uppdatera näringsrekommendationerna** och att **åstadkomma förändringar i matvanorna** så att kosten utvecklas i en mer planetär riktning (mer konsumtion av grönsaker och mindre konsumtion av kött) är nödvändiga åtgärder för att matkonsumtionen och matkonsumtionsvanorna ska bli mer hållbara och hälsosamma. De offentliga upphandlingarna har en betydande roll i genomförandet av näringsrekommendationerna. När näringsrekommendationerna genomförs och offentliga måltidstjänster produceras bör styrkorna och särdragen samt matkulturen i de lokala livsmedelssystemen beaktas.

Hållbarhetsmål och kriterier för offentliga måltidstjänster och upphandlingar av måltidstjänster

För de offentliga upphandlingarna av livsmedel och måltidstjänster finns mål och kriterier i den nationella upphandlingsstrategin, och dessa mål och kriterier hålls uppdaterade. Målen och kriterierna bör användas i stor utsträckning i de offentliga måltidstjänsterna. För att upphandlingarna ska bli mer hållbara krävs mera kunskap om bland annat utveckling av märkningar (industri, handel och aktörer som förvaltar märkningar). Även privata aktörer (bland annat restauranger) har en viktig roll när det gäller att främja hållbara måltider.

Färdplanen för matsvinn genomförs

De åtgärder som vidtas i **färdplanen för matsvinn** bidrar till att det svinn som konsumenterna åstadkommer minskar.

Konsumenterna uppmuntras att bli aktiva aktörer

Konsumenterna uppmuntras att bli aktiva aktörer. För att detta ska bli verklighet främjas undervisningen i huslig ekonomi, skolbespisningen samt konsument- och matundervisningen för barn och vuxna som en del av lärmiljöernas verksamhetskultur och rådgivning. Ansvariga för detta är småbarnspedagogiken, skolorna och läroanstalterna som samarbetar med hemmen och andra offentliga aktörer, allmännyttiga sammanlutningar och företag. Metoder och aktiviteter utvecklas som en del av utbildningsaktörernas, organisationernas och rådgivningens grundläggande uppgift och som en del av samarbetet mellan dem.

Produkter utvecklas

Produktutveckling (föreläre, handel, aktörer inom turism-, restaurang- och fritidsbranschen) skapar hållbar, hälsosam och välsmakande mat för olika konsumentgrupper. I produktutvecklingen utnyttjas också lokala mattraditioner. Stöd behövs i form av investeringar, innovationer, marknadskommunikation och kampanjer i hela livsmedelskedjan och bland annat inom turism- och restaurangbranschen.

Konsumtionen styrs mot hållbara val genom beskattning och prissättning

Genom **beskattning och prissättning** kan konsumtionen styras i riktning mot hållbara val, som också är hälsosamma. Alla bör ha råd att äta hälsosam och hållbart producerad mat. Även hela matmiljön bör stödja hållbara och hälsosamma matvanor. Till exempel reklam för ohälsosamma livsmedel riktad till barn och placeringen av ohälsosamma produkter i butikerna bör uppmärksammas.

Rättvis värdefördelning i livsmedelskedjan

En rättvis värdefördelning i livsmedelskedjan främjar social och ekologisk hållbarhet. Främjandet av en hållbar prisbildning och rättvis värdefördelning förutsätter transparens i hela livsmedelskedjan och jämlika förhandlingspositioner samt nära samarbete mellan aktörerna (producenter, industri, handel, konsumenter).

Forskning, innovationer, investeringar, digitalisering och utbildning som möjliggörare

Forskning, innovationer och utvecklingsåtgärder möjliggör de ovannämnda förändringsstegen. Genom att utveckla hälsosamma och hållbara livsmedel baserat på finska proteinkällor kan vi tillfredsställa den inhemska efterfrågan, skapa även nya exportprodukter och förbättra självförsörjningen i fråga om protein. Vi behöver helt nya värdekedjor (forskning, lönsamhet), produktutveckling (föreläre, handel, egna märken), utveckling av lösningar för cirkulär ekonomi och omfattande ibruktagning. Detta kräver FUI-satsningar, nya finansieringsinstrument för investeringar (bl.a. privata placeringsfonder) och säkerställande av forskningsfinansiering.

Digitaliseringen är ett av de verktyg som behövs vid genomförande av förändringen.

När det gäller att genomföra ett smart jordbruk och en smart livsmedelskedja står programmet Digital Europe i centrum. Betydelsen av data och digitala lösningar blir ännu större än förut. En viktig fråga är spelreglerna för delning av data som produceras i livsmedelskedjan. Producerade data kan utnyttjas bland annat för övervakning av livsmedels-säkerhet, miljöhållbarhet, äkthet och spårbarhet för hela livsmedelssystemets del. Teknik relaterad till digitaliseringen är också en exportprodukt.

Rådgivning, utbildning och fostran spelar en viktig roll när forskningsdata ska omsättas i praktiken. Utbildnings- och rådgivningssystemet utvecklas för att möta förändrings-behoven. Utbildning och rådgivning stärker humankapitalet hos livsmedelskedjans aktörer. Kampanjer, produktkommunikation och annan marknadskommunikation (organisationer, handel, industri) kan användas för att öka konsumentinformationen. God praxis, nätverk, pilotprojekt och samarbete i kedjan är avgörande i samband med förändringar samt forskningsprojekt och kunskapsöverföring.

1.5 Skogs-, vatten- och markanvändning som stärker mångfald och koldioxidneutralitet

1.5.1 Vision och förändringsmål

Orsaken till att detta valdes som förändringsområde var att utarmningen av biologisk mångfald hotar både naturens och människans välbefinnande. Finland har inte lyckats stoppa utarmningen av biologisk mångfald, trots nationella och internationella mål och trots de satsningar som redan gjorts för att skydda mångfalden. Grundorsakerna till utarmningen av biologisk mångfald är befolkningstillväxten och den ökade konsumtionen, som bland annat har lett till intensiv markanvändning och klimatförändringen. Ur mångfaldssynvinkel är det väsentligt hur konsumtionsvanor och produktionsmetoder utvecklas i hela världen, inklusive Finland.

Detta förändringsområde är särskilt kopplat till de för Finland utmanande mål och delmål i Agenda2030 som gäller sötvatten- och vattensystem och deras hållbara användning, hållbar vård av skogar, biologisk mångfald, skydd och integrering av biodiversitet i planering och säkerställande av hållbara livsmedelssystem.

I början av arbetet med färdplanen fastställde kommissionen **följande vision för förändringsområdet:**

”På 2030-talet står användningen av skog, vatten och mark på en grund som är hållbar och stöder koldioxidneutralitet, bioekonomi och cirkulär ekonomi och biologisk

mångfald, och i fråga om naturens tillstånd har återhämtningen börjat. Finländarna har en omfattande kunskapsbas om naturen och Finland har goda verksamhetsförutsättningar för innovativa metoder, kunnande och utbildning som stödjer naturens och människans välbefinnande. Satsningar på forskning, utveckling och innovation stödjer detta. Principer och praxis som stöder biologisk mångfald, koldioxidneutralitet och anpassning till klimatförändringar har integrerats i allt offentligt beslutsfattande. Den gröna omställningen har genomförts på ett ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbart sätt. Mångfald och hållbar vård och användning av naturresurser har främjats genom samarbete mellan olika aktörer, bland annat genom utveckling av nya verktyg för att samordna och främja skyddet av biologisk mångfald och olika aktivitetens samexistens i stället för uteslutande och konfrontation.”

För att konkretisera visionen fastställde kommissionen följande **mål för förändringsområdet**:

1. Biologisk mångfald främjas på ett helhetsinriktat sätt i offentligt beslutsfattande, med hänsyn till de olika aspekterna av hållbarhet. Den nationella omställningen genomförs i samarbete med regionala och sektoriella aktörer, och målen och verksamheten har bred acceptans. Miljöfostran och medborgarnas naturmedvetenhet har ökat och informationskampanjer, utredningar och projekt stödjer bioekonomi och cirkulär ekonomi, koldioxidneutralitet, återvinning av näringsämnen, naturvård, regional mångfald och invånarnas upplevelser i den lokala naturen. Vi har också tryggt verksamhetsförutsättningarna för utbildning och forskning kopplad till mångfald, koldioxidneutralitet och anpassning till klimatförändringar.
2. Mångfaldsaspekterna beaktas bland andra hållbarhetsaspekter i all planering av områden och markanvändning. Kompensation för förändrad markanvändning beaktas vid bedömning av stora projekt (bl.a. infrastruktur, gruvdrift, fabriker). Avskogningen har minimerats och kol binds och lagras i skogar och mark, med hänsyn till mångfalds- och vattendragsaspekter (bl.a. biotopvård). Utsläpp av näringsämnen i vattendrag kontrolleras i enlighet med regionala vattenförvaltningsplaner.
3. Det säkerställs att åtgärder för skydd av biologisk mångfald, till exempel skyddsprogrammen, är tillräckliga och kontinuerliga och att deras areal har ökats i enlighet med internationella avtal, och områdenas kopplingar till varandra har stärkts i samverkan med markägarna. Befintliga skyddsprogram (Metso, Helmi) har tilldelats mera finansiering, och det har införts nya, verkningfulla och kostnadseffektiva frivilliga åtgärder för att främja biologisk mångfald. Dessutom främjas mångfalden genom andra effektiva medel, såsom biotopvård.

1.5.2 Så här sker förändringen

Den vision och de mål som fastställts av kommissionen kan uppnås genom konsekvent och omfattande användning av den offentliga styrningens många olika verktyg och genom stärkande av kunskaper, färdigheter och utbildning om begränsning av och anpassning till klimatförändringar, om mångfald och om markanvändning. Det är många olika aktörer i samhället som styr och beslutar om skogs-, vatten- och markanvändningen. Det behövs ett starkt och gemensamt engagemang från städer och kommuner, näringsliv, politiska beslutsfattare och markägare.

Skogs-, vatten- och markanvändning som stärker mångfald och koldioxidneutralitet

Skogs-, vatten- och markanvändning som stärker mångfald och koldioxidneutralitet

SÅ HÄR SKER FÖRÄNDRINGEN:

Den offentliga styrningens urval av verktyg används omfattande och konsekvent

Lagstiftning

- Mångsidiga, flexibla och tillräckliga skyddsåtgärder
- Ett övergripande mångfaldsperspektiv i lagstiftningsarbetet
- Vid planering av markanvändning beaktas flera mål

De offentliga upphandlingarna utvecklas och styrs så att konsekvenserna för mångfalden beaktas vid upphandling

Incitament

- Programmen Helmi och Metso fortsätter
- Andra på frivillighet baserade medel, såsom ekologisk kompensation
- Regelbunden och systematisk översyn av stöden till näringslivet
- Digitalisering och geodata

Stöd till kommuner, tydliga och konsekventa styrmekanismer och författningsmiljö

Gemensamt engagemang

Kommunernas och städernas engagemang

- Mångfald och koldioxidneutralitet beaktas i hög grad i regionalt beslutsfattande (bl.a. planläggning, trafik, byggande)

Näringslivets roll och engagemang stärks

- Branschernas färdplaner för hållbarhet
- Branschernas ansvarsprogram
→ påverkan på primärproduktionen

Parlamentariskt engagemang och genomförande baserat på diskussion

Kunskaper, kunnande och utbildning stärks

Forskning om tillståndet för mångfalden och om verkningmekanismer samt forskningsbaserat beslutsfattande
Värdering av naturkapitalet

Forskningen om markanvändningens effekter och olika användningsmetoders inverkan på mångfald och klimat stärks (bl.a. skogar, jordbruksområden, vatten, planläggning)

Utbildning som främjar hållbar utveckling samt miljöfostran stärks

Den offentliga styrningens urval av verktyg används omfattande och konsekvent

Att säkra mångfalden kräver **mångsidiga, flexibla, kostnadseffektiva och tillräckligt omfattande åtgärder**. Att stärka mångfalden och sträva efter koldioxidneutralitet bör beaktas som övergripande mål i allt lagstiftningsarbete. Vid **planering av markanvändning** bör vi utöver det lagstiftningsbaserade skyddet även **beakta andra mål** så att markanvändningens olika konsekvenser till exempel på artskydd, hållbar användning av skogar, bioekonomi och livsmiljöers tillstånd blir beaktade när beslut fattas. Naturvårdsåtgärder i olika livsmiljöer och åtgärder för återställande av livsmiljöer samt hållbar utveckling av kulturmiljöer bidrar till att mångfalden stärks och att förutsättningarna för mångfald bevaras. **Kopplingarna mellan naturmiljöer, byggda miljöer och kulturmiljöer bör identifieras** och beaktas på ett integrerat sätt, bland annat inom planläggning och byggande.

Vid sidan av lagstiftning och annan förpliktande styrning bör vi fortsättningsvis använda och även stärka befintliga och beprövade **incitament samt praxis och modeller för frivilligt skydd, naturvård och restaurering**, såsom programmen Helmi och Metso. När det gäller frivilligt skydd och främjande av biologisk mångfald finns det också skäl att använda fler metoder. För modellen med frivillig kompensation kan man till exempel utarbeta spelregler som säkerställer modellens samlade fördelar. Indikatorerna för biologisk mångfald och fastställandet av mångfaldens ekonomiska värde bör utvecklas så att mångfalden kan beaktas bättre vid planering av de offentliga finanserna och bedömningen av konsekvenser. De möjligheter som digitaliseringen och geodata ger bör utnyttjas i främjandet av mångfald och begränsningen och anpassningen till klimatförändringarna.

Vilka effekter stödet till näringslivet har på klimatet, inklusive handavtrycket, på mångfalden och på den internationella konkurrenskraften måste undersökas regelbundet och systematiskt. Stöd och beskattning bör vid behov omfördelas för att minska de skadliga effekterna och öka de positiva effekterna.

Genom **de offentliga upphandlingarna** är det möjligt att stödja förverkligandet av koldioxidneutralitet och stärkandet av mångfalden. Det behövs ytterligare undersökningar om hur offentliga upphandlingar inverkar på mångfalden, och anvisningarna för upphandlingarna och upphandlingskompetensen bör stärkas så att upphandlingarna kan ha en positiv inverkan (handavtryck) på biologisk mångfald.

Kommuner och städer spelar en nyckelroll i regionalt beslutsfattande om och styrning av skogs-, vatten- och markanvändning. Staten bör stödja kommunerna så att de kan uppnå resultat i sitt arbete med mångfald och koldioxidneutralitet. Det bör också säkerställas att styrmekanismerna mellan kommuner och staten och författningsmiljön stödjer kommunernas arbete.

Kunskaper, kunnande och utbildning stärks

Det behövs **forskning om tillståndet för mångfalden och om verkningsmekanismer** samt beslutsfattande baserat på forskningsbaserad kunskap för att vi ska kunna främja mångfald och koldioxidneutralitet. För att uppnå god ekologisk status och mångfaldsmål i olika livsmiljöer och populationer, såsom skogar och vattendrag, krävs forskningsdata vid beslutsfattande, och detsamma gäller för kopplingen till människors välbefinnande, utbildning och livsmedelstrygghet. Att värdera naturkapitalet är viktigt med tanke på beslutsfattande. Forskning om användning av förnybara naturresurser och å andra sidan finansieringen av långsiktig miljöövervakning måste säkerställas.

Markanvändning som främjar mångfald och koldioxidneutralitet kräver produktion av mer kunskap samt forskning om **hur olika markanvändningsmetoder inverkar på mångfalden och klimatet**. Detta är viktigt för att vi genom offentliga styrmedel ska kunna styra och uppmuntra användningen av de metoder som är mest verkningsfulla och kostnadseffektiva med tanke på mångfald och koldioxidneutralitet, bland annat inom jord- och skogsbruket.

I samband med utbildning som främjar hållbar utveckling bör också miljöfostran stärkas, i hela utbildningssystemet ända från småbarnspedagogiken. Dessutom bör genomförandet av de skrivelser i läroplanerna som gäller utbildning som främjar hållbar utveckling stödjas så att undervisningen ges så jämlikt som möjligt i hela Finland. Samtidigt bör vi stärka förståelsen av att ekonomin är beroende av fungerande ekosystem. Ett av de verktyg som ska användas är begreppet ekosocial bildning. Därtill behövs bättre kunskaper och kunnande om sambandet mellan biologisk mångfald, byggd miljö och klimatförändringar.

Utvecklingsprogrammet för hållbar utveckling och en grön övergång, som genomförs 2022–2023, ska stärka yrkesutbildningens övergång till koldioxidneutralitet och en hållbar framtid. Målet är att utarbeta en färdplan för yrkesutbildningens hållbarhet, och denna färdplan ska ge ramarna för fastställandet av lokala mål och åtgärder.

Gemensamt engagemang

Kommuner och städer kan bland annat genom planläggning, trafikplanering och byggnad i hög grad inverka på förverkligandet av mångfald och koldioxidneutralitet regionalt. Skogs-, vatten- och markanvändning som stärker mångfald och koldioxidneutralitet kräver både att kommuner och städer har ett starkt engagemang och att tillräckligt med stöd ges för att lösningar och metoder som stärker koldioxidneutralitet och mångfald anammas. Kommuner och städer har ett betydande ansvar och en utmanande uppgift när det gäller att samordna olika markanvändningsbehov och att säkerställa en tydlig, transparent och förutsägbar miljö för beslutsfattande och verksamhet.

Näringslivet kan aktivt stödja arbetet för mångfald och koldioxidneutralitet i sin egen verksamhet. Branschernas färdplaner för låga koldioxidutsläpp har visat att frivillig planering och aktörsorienterad planering fungerar. I samband med att färdplanerna uppdateras bör man överväga att införliva mångfaldsperspektivet i dem eller ta fram separata branschspecifika färdplaner för identifiering av effekterna på naturen för att stärka den biologiska mångfalden. Även branschernas ansvarsprogram har visat sig vara ett bra medel för granskning och stärkande av branschernas arbete med mångfald och koldioxidneutralitet.

Mångfald, koldioxidneutralitet och markanvändning har koppling till flera strategier och lagar som är under beredning (bl.a. gruvlagen, naturvårdslagen, klimatlagen och skogsstrategin). Lagarnas konsekvenser för mångfald och koldioxidneutralitet bör granskas systematiskt i samband med beredning av lagarna och deras behandling i riksdagen. Det behövs ett starkt **parlamentariskt engagemang** för att stoppa utarmningen av den biologiska mångfalden och för att beakta detta mål i allt beslutsfattande.

1.6 Ett hållbart energisystem

1.6.1 Vision och förändringsmål

Detta tema valdes som förändringsområde på grund av att energisektorn står för cirka 74 procent av Finlands utsläpp av växthusgaser. En fjärdedel av energisektorns utsläpp härstammar från el- och värmeproduktionen, vars utsläpp av växthusgaser halverades på 2010-talet. En fjärdedel uppkommer i trafiken, där utsläppen inte har minskat nämnvärt. Användningen av torv har en betydande klimat- och miljöpåverkan. Bioenergi är förnybar och förbättrar försörjningsberedskapen, men den har också konsekvenser för mångfalden. De betydande pågående omställningarna i fråga om energisystemet är inte enbart inriktade på koldioxidneutralitet utan även på nya möjligheter att producera och lagra energi, förbättrad energieffektivitet i byggnader och en snabb ökning av andelen el i energianvändningen. Förändringarna i energiproduktionen och energianvändningen har sociala effekter, som beror på exempelvis förändringar i näringsverksamheten och energipri-serna. Förändringar i näringsverksamheten leder till förändringar i sysselsättningen och till nya kompetens- och utbildningsbehov hos arbetstagarna. Att följa principen om en rättvis omställning förbättrar energiomställningens sociala hållbarhet. Dessutom förväntas mångsidigare energikunskaper och deltagande av konsumenterna.

Detta förändringsområde är kopplat särskilt till de för Finland utmanande mål och delmål i Agenda2030 som gäller begränsning av klimatförändringen, hållbar användning av naturresurser, bolagens hållbara verksamhetssätt, utveckling och förnyelse av hållbar infrastruktur, ökad andel förnybar energi samt ett säkert och hållbart transportsystem.

I arbetet med färdplanen fastställde kommissionen **följande vision för förändringsområdet:**

”Finland har övergått till en förnybar och utsläppsfri energiekonomi och så gott som helt slutat använda fossil energi. Sektorintegration, ökad energieffektivitet, en fungerande energimarknad och utveckling av lager och efterfrågefleksibilitet garanterar tillräcklig självförsörjning som en del av det europeiska systemet samt underhålls- och leveranssäker energi i alla regioner i Finland och för alla befolkningsgrupper. Finland är en proaktiv väggvisare som erbjuder ledande lösningar för globala utmaningar inom energisektorn, för kommersialisering och export av ny teknik och för stöd till utvecklingsländer. Finland utvecklar ständigt sin expertis och utnyttjar de möjligheter som nya tjänster baserade på digitalisering, medborgardeltagande och den senaste forskningen erbjuder.”

För att konkretisera visionen fastställde kommissionen följande **mål för förändringsområdet:**

1. Finland har helt slutat använda kol i energiproduktion och energianvändning och har avsevärt minskat sin förbrukning av fossil olja och gas, även inom transporterna. Energianvändningen har blivit effektivare och minskat betydligt. År 2030 har åtgärderna halverat energisystemets utsläpp av växthusgaser jämfört med år 2020.
2. Produktionen av vind- och solex samt miljövärme och geotermisk energi har mångdubblats och merparten av den slutliga energiförbrukningen baseras på förnybar energi. Med förnybar energi produceras väte och syntetiska bränslen.
3. Energiproduktionen och energidistributionen är tillräckligt självförsörjande som en del av det europeiska energisystemet och marknaden, och energiöverföringen och energilagringen (inklusive värme) tillgodoser de föränderliga behoven av energiproduktion och energianvändning.
4. Energianvändarens roll i anskaffningen av flexibel energi växer, och användaren blir i större utsträckning även producent och lagrare av energi. Delaktighet i samhället och rättvisa förverkligas när medborgarna får möjlighet att aktivt delta i energisystemet.
5. Finland är en stabil och förutsägbar miljö för investeringar som ger klimatnytta. Tillräckligt höga FUI-investeringar stödjer nya innovationer och tekniker, och behärskande av nya energisystem beaktas vid utveckling av kompetens och utbildning.

1.6.2 Så här sker förändringen

Enligt kommissionen sker förändringen i riktning mot visionen och målen på följande sätt: pågående teknikvägar som stödjer energiomställningen genomförs, reglering och beskattning reformeras, utsläppsfria transporter möjliggörs och innovations- och FUI-stöden ökas. Genomförandet av EU:s nya klimatpaket (Fit for 55) innehåller ett stort antal åtgärder som stödjer energiomställningen, och dess mål fungerar också som pådrivare i Finlands nationella arbete. Det hållbara energisystemet stärker medborgarnas jämlikhet och roll även som energiproducenter och energilagrare. Det uppmuntrar också företag att fortsätta investera i energisystem med låga koldioxidutsläpp och att arbeta för att uppnå sina egna klimatmål. I samband med hållbarhetsomställningen inom energisystemet bör vi beakta arbetstagarna i de branscher som omställningen berör. Vi bör säkerställa den sociala hållbarheten i samband med omställningen genom att ge arbetstagarna tillräckligt med utbildning och stöd så att de klarar av förändringarna i näringsstrukturen och arbetsbeskrivningarna.

Ett hållbart energisystem

SÅ HÄR SKER FÖRÄNDRINGEN:

EU:s 55 %-paket inverkar på energisektorn på 2020-talet

Pågående teknikvägar säkerställer att energiomställningen förverkligas

Förändringar i användning av energikällor:

- Produktionen av vind- och sol, miljövärm och geotermisk energi flerdubblas
- Användningen av kol och torv i energiproduktion upphör
- Användningen av fossil gas och olja minskar
- Det femte kärnkraftverket kopplas till nätet, vattenkraften effektiviseras och mängden bioenergi förblir betydande

Förändringar i energisystemen:

- System och tjänster för efterfrågeflexibilitet blir allmänna inom el och värme
- Automationen ökar
- Fjärr- och regionvärme börjar produceras med förnybara energikällor, elöverföringskapaciteten utvecklas

Utsläppsfri trafik uppnås när trafikinfrastrukturen förnyas (färdplanen för fossilfria transporter)

Forskningens, innovationernas och konsumenternas roll

Finansieringen av forskning, utveckling och innovationer höjs till fyra procent av BNP och programmen stöder särskilt branschernas arbete för låga koldioxidutsläpp

Konsumenternas aktiva roll stärks bl.a. i småskalig produktion, efterfrågeflexibilitet och investeringar i energieffektivitet

Offentlig styrning och rådgivning

Energibeskattningen reformeras och energieffektivitetskraven skärps

Skillnader mellan regioner och mellan kommuner i tillståndspraxis undanröjs

Aktiv rådgivning och kommunikation samt tillhandahållande av aktuell, opartisk information till användare och beslutsfattare

En stabil och förutsägbar miljö för investeringar som ger klimatnytta

Pågående teknikvägar säkerställer att energiomställningen förverkligas

Förändringar sker i användningen av energikällor

Produktionen av vind- och solex samt omgivningens värme och geotermisk energi ökar betydligt under hela 2030-talet och ersätter användningen av kol, fossil gas och olja samt torv. Det femte kärnkraftverket ansluts till nätet och befintlig vattenkraft effektiviseras.

Förändringar sker i energisystemen

Den förbättrade konkurrenskraften för nya lösningar påskyndar förändringen. Det sker stora förändringar i konsumtionsändan: System och tjänster för efterfrågeflexibilitet blir allmänna när den nuvarande pilot- och uppstartsfasen är över, både inom elförbrukningen och värmeförbrukningen. Energiproduktion för eget bruk blir allt vanligare. Automation och fjärrstyrning för energianvändning i byggnader blir vanligare och fjärr- och regionvärme börjar produceras med förnybara energikällor. Användningen av biomassa för energiproduktion minskar, även om en betydande mängd bioenergi kommer att finnas kvar i energisystemet fram till 2030. Att säkerställa att biomassa finns i tillräcklig mängd och att den används på ett resurseffektivt sätt är mycket viktigt för bioekonomin och energiproduktionen. För att biomassan ska räcka till utvecklas värmeproduktionsformer som inte baseras på förbränning.

Utsläppsfri trafik uppnås genom förnyelse av trafikinfrastrukturen

Detta möjliggör högre hastigheter och ett ökat utbud inom kollektivtrafiken, i synnerhet spårtrafiken, samt en kraftig elektrifiering av personbilstrafiken när laddinfrastrukturen byggts ut och när tillgången på elbilar och deras prisutveckling framskridit internationellt. Anskaffningen av utsläppsfria bilar och arbetsmaskiner samt körningen av dem i städerna främjas med anskaffningsstöd och politiska stödåtgärder. För tunga transporter samt sjö- och flygtrafiken tas det fram lösningar som rör förnybara bränslen och el, och ladd- och distributionsinfrastrukturen stärks. Det allmänna behovet av privat biltrafik minskas genom program för gång-, cykel- och mopedtrafiken, genom kollektivtrafik och genom innovativa distributionstjänster och andra tjänster.

Finland genomför för sin del EU:s klimatpaket (Fit for 55)

De lagförslag som ingår i EU:s klimatpaket (Fit for 55) kommer att ha en stor inverkan på Finlands energisektor under detta decennium. Lagförslagen kommer att påverka strukturen för handeln med utsläppsrätter, bördefördelningen och LULUCF-sektorerna och avsevärt höja priset på kol. Paketet innehåller 12 lagförslag om klimat-, trafik-, energi- och beskattningsfrågor. För att effektivisera klimatlagstiftningens styreffekt föreslås ändringar i EU:s system för handel med utsläppsrätter, i förordningen om bördefördelningen och i LULUCF-förordningen om markanvändningssektorn. För området för energilagstiftningen föreslås ändringar i direktivet om förnybar energi och energieffektivitetsdirektivet. När det gäller trafiklagstiftningen ser man över direktivet om utbyggnad av infrastrukturen för alternativa bränslen och förordningen om normer för koldioxidutsläpp från person- och

skåpbilar. Dessutom föreslår kommissionen en översyn av energiskattedirektivet. Bland de nya initiativen finns ett förslag till en gränsjusteringsmekanism för koldioxid, förslag om att främja användningen av förnybara flygbränslen och förnybara bränslen för sjötransporter och ett förslag om att inrätta en social klimatfond.

Forskningens, innovationernas och konsumenternas roll

Finansieringen av forskning, utveckling och innovationer höjs till fyra procent av BNP och FUI-programmen stöder särskilt branschernas arbete för låga koldioxidutsläpp

Vid inriktning av FUI-finansiering beaktas företagsfinansieringen samt högskolornas och forskningsinstitutens potential. Finansieringen är så flexibel som möjligt och innehåller instrument bland annat för att stödja intelligenta styrsystem, digitalisering och ny teknik (som power-to-x) och för att utveckla deras exportpotential. Vi förhåller oss positivt till nya öppningar, såsom demonstratorer för syntetiska bränslen, små kärnkraftverk och koldioxidnegativ teknik. Potentialen i internationella (inklusive EU) FUI-program utnyttjas i verksamhet och på nationell nivå möjliggörs deltagande i dem genom att avlägsna eventuella hinder.

Energianvändarna har en aktiv roll

Insatser görs för att energianvändarna i högre utsträckning ska bli aktiva aktörer i småskalig produktion, tjänster för efterfrågefleksibilitet, investeringar i energieffektivitet och finansiering av investeringar som energiomställningen kräver, både som individer och som en del av energisammanslutningar.

Offentlig styrning och rådgivning

Energibeskattningen reformeras och energieffektivitetskraven skärps

Reformen av energibeskattningen möjliggör lönsam elektrifiering, en marknad för efterfrågefleksibilitet och energilagring. Dessutom uppmuntrar den medborgare, kommuner och näringsliv att själva producera förnybar energi. Kraven på energieffektivitet skärps och incitamenten relaterade till kraven förbättras.

Skillnader mellan regioner och mellan kommuner i reglering och tillståndspraxis undanröjs

Regleringen kring energiproduktionen utvecklas så att skillnaderna mellan regioner och mellan kommuner i fråga om reglering och tillståndspraxis undanröjs. Rättidig tillgång på information i anknäring till överföring och prissättning av el och värme, transparens och en rättvis prissättning säkerställs för alla parter. Regleringen av förnybar energiproduktion luckras upp och stamnätet görs redo för ny teknik och elektrifiering.

Aktiv rådgivning och kommunikation

I den snabbt framskridande energiomställningen är det viktigt att medborgarnas och beslutsfattarnas agerande baseras på korrekt kunskap och de bästa uppskattningarna av framtida utveckling, även på medellång och lång sikt. Detta kräver att datainsamlingen utvecklas och tilldelas resurser. **Aktiv rådgivning och kommunikation samt tillhandahållande av aktuell, opartisk information till användare och beslutsfattare** säkerställer en balanserad diskussion om energifrågor i politik och medier.

En stabil och förutsägbar miljö för investeringar som ger klimatnytta

Alla ovanstående helheter och åtgärder skapar en verksamhetsmiljö som är stabil, förutsägbar och uppmuntrande.

2 Stöd för genomförandet av Agenda2030 globalt

De sex förändringsområden som behandlas ovan svarar på Finlands nationella hållbarhetsutmaningar. Men Finland är på många sätt en del av det internationella systemet och samfundet. Det som sker i gemensamma natursystem (såsom klimatsystemet eller ekosystemen) tar inte hänsyn till nationsgränser, och ekonomins globala strukturer kräver att många frågor som gäller ekonomi och välbefinnande behandlas som gränsöverskridande frågor. Vi har även genom internationella avtal åtagit oss att främja multilateralt samarbete i världen. Därför är det inte möjligt att begränsa hanteringen av problem och lösningar som är kopplade till hållbar utveckling till enbart Finland.

I enlighet med Agenda2030 ska varje stat ta sin del av ansvaret för att målen för hållbar utveckling uppnås. Målen uppnås globalt när alla länder uppnår dem nationellt. Det är viktigt för Finland att alla länder arbetar mot detta mål. Av samma anledning är det viktigt att Finland för sin del gör en trovärdig insats för att uppnå målen. Det är frågan om ett globalt ansvarstagande.

Det ligger också i Finlands eget intresse att delta i internationellt samarbete som syftar till att lösa hållbarhetsutmaningar. Genom att inrikta kunnandet och resurserna i Finland på att lösa globala problem stärker vi också de finländska aktörernas kunskaper och verksamhetsförutsättningar. Finland är känt som ett kompetent, pragmatiskt och lösningsorienterat land och som en föregångare inom hållbar utveckling. Vi stärker vår internationella ställning genom att vara en del av lösningen på de globala hållbarhetsutmaningarna även i framtiden.

2.1 Visionen och kopplingen till målen i Agenda2030

År 2016 när det samhälleliga åtagandet för hållbar utveckling, "En målbild för Finland 2050", uppdaterades konstaterade kommissionen följande om Finlands globala ansvar:

"Finland har möjlighet att vara föregångare när det gäller att lösa gemensamma problem. Genom att erbjuda hållbara lösningar globalt och för egen del säkerställa hållbara tillvägagångssätt i de globala produktionskedjorna kan Finland inta en mycket större roll i främjandet av hållbar utveckling än om effekterna omfattar enbart hemlandet. Globalt ansvar förutsätter rättvisa: Finland måste med sitt agerande säkerställa att också andra ges möjligheter till hållbar utveckling, och därmed även till säkerhet och fred. Vi satsar på internationella samarbeten där vår sakkunskap efterfrågas, har betydelse och ger mervärde även lokalt. Vi uppfyller våra skyldigheter i internationella avtal och åtaganden."

Denna vision, som togs fram 2016, är fortfarande aktuell.

Stödet för genomförandet av Agenda2030 globalt är kopplat till alla mål för hållbar utveckling. Det är särskilt viktigt att beakta målen 16 och 17 som gäller uppbyggnad av fredliga samhällen och stabila och ansvarsfulla institutioner, tillgång till juridiska tjänster, stöd för genomförandet av hållbar utveckling och främjande av ett globalt partnerskap.

2.2 Praktiskt genomförande

Finlands stöd för genomförandet av Agenda2030 globalt bygger på en effektiv utrikes- och säkerhetspolitik, en framgångsrik utvecklingspolitik och utvecklingssamarbete, inflytande genom EU och verksamhet som främjar utveckling och reglering av den privata sektorn. Medborgarorganisationernas och det civila samhällets arbete är av stor betydelse för genomförandet av Agenda2030.

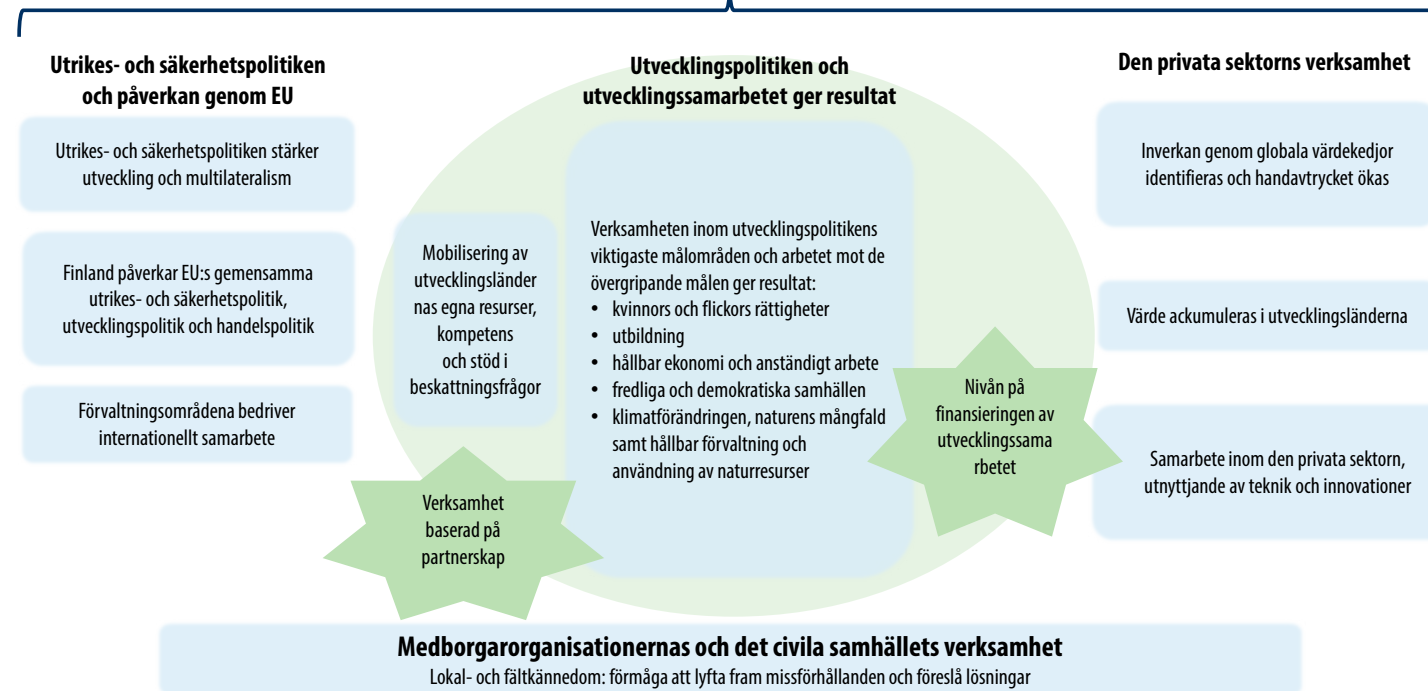

Stöd för genomförandet
av Agenda 2030 globalt

Stöd för genomförandet av Agenda 2030 globalt

SÅ HÄR SKER FÖRÄNDRINGEN:

Utrikes- och säkerhetspolitiken och påverkan genom EU

Genom sin utrikes- och säkerhetspolitik skapar Finland säkerhet, svarar på globala utmaningar och arbetar för en trygg och rättvis värld utifrån ett brett säkerhetsperspektiv. Finland deltar i internationellt samarbete för att säkerställa fred och mänskliga rättigheter och för att utveckla samhällen. Målet är en stabilare, mer förutsägbar och tryggare värld. Vid sidan av den nationella utrikes- och säkerhetspolitiken främjar Finland det globala genomförandet av Agenda2030 genom EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, utvecklingspolitik och handelspolitik.

Utrikes- och säkerhetspolitiken stärker utveckling och multilateralism

Enligt statsrådets utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse är målen för Finlands utrikes- och säkerhetspolitik att främja utrikes- och säkerhetspolitiskt samarbete, att stärka multilateralt samarbete, att ta globalt ansvar och att bygga fred. Finland betonar vikten av att målen i fråga om mänskliga rättigheter, begränsning av klimatförändringen, global hälsosäkerhet och hållbar utveckling uppnås och av att det finns en övergripande förståelse för migrationsfrågorna.

Finland påverkar EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, utvecklingspolitik och handelspolitik

Centrala mål för Europeiska unionens gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP) är att trygga unionens gemensamma värderingar, bevara fred och befästa demokrati, mänskliga rättigheter, grundläggande rättigheter och rättsstatsprincipen samt stärka unionens inre och yttre säkerhet.

Det främsta målet i EU:s samförstånd om utveckling, som antogs i juni 2017, är att minska fattigdomen. Samförståndet baserar sig på målen i Agenda2030. Genom att aktivt delta i beslutsfattande som gäller EU:s utvecklingspolitik får Finland möjligheter att påverka den internationella utvecklingspolitikens framtid och utvecklingssamarbetets genomförande runtom i världen, en påverkan som är större än vad som kan förväntas av ett land av vår storlek. EU:s medlemsländer, även Finland, satsar också på samarbete på landnivå med EU-kommissionens representationer för att förbättra utvecklingssamarbetets resultat och genomslag.

Finlands handelspolitiska påverkansarbete utförs i anknytning till EU:s gemensamma handelspolitik. I februari 2021 antog kommissionen ett handelspolitiskt meddelande (En öppen, hållbar och bestämd handelspolitik) som innehåller bland annat följande mål för handelspolitiken på medellång sikt: 1) återhämtningen och den grundläggande omvandlingen av EU:s ekonomi ska stödjas i linje med unionens gröna och digitala mål, 2) det multilaterala handelssystemet ska stärkas till stöd för målen för hållbar utveckling och 3) EU:s förmåga att främja och övervaka sina egna intressen och rättigheter ska stärkas. Finlands mål är att stärka den bindande karaktären för målen för hållbar utveckling i EU:s handels-

avtal. Handels- och investeringsavtal får inte ta ifrån medlemsstaterna rätten att på ett icke-diskriminerande sätt lagstifta till exempel om hälsoskydd, konsumentskydd, social trygghet, arbetarskydd eller miljöskydd.

Enligt statsrådets redogörelse om EU-politiken bör EU behålla sin centrala roll inom utvecklingspolitik och humanitärt bistånd och sitt globala ledarskap i genomförandet av Agenda2030 och Paris klimatavtal. Det vore viktigt att i högre grad än tidigare beakta EU:s utvecklingspolitik som en del av EU:s yttre åtgärder och att effektivisera samordningen av medlemsstaternas utvecklingspolitik genom att använda Team Europe-tillvägagångssättet. EU:s enhetliga finansieringsinstrument för yttre förbindelser (Global Europe) kopplar EU:s utvecklingspolitik i högre grad till EU:s yttre åtgärder.

Förvaltningsområdena bedriver internationellt samarbete

Enligt reglementet för statsrådet ska varje ministerium behandla de internationella frågor som hör till det egna ansvarsområdet. Flera förvaltningsområden har ett aktivt internationellt samarbete som bidrar till förverkligandet av hållbar utveckling och Agenda2030 på internationell nivå.

Utvecklingspolitiken och utvecklingssamarbetet ger resultat

Enligt den utvecklingspolitiska redogörelsen för de kommande valperioderna avses med utvecklingspolitik Finlands konsekventa agerande inom alla sektorer för internationellt samarbete och nationell politik som påverkar utvecklingsländernas ställning. Det internationellt överenskomna målet för utvecklingssamarbetet är att eliminera fattigdomen och minska ojämlikheten.

Verksamheten inom utvecklingspolitikens viktigaste målområden och arbetet mot de övergripande målen ger resultat

I den utvecklingspolitiska redogörelsen för de kommande valperioderna anges som viktigaste målområden för utvecklingspolitiken följande ämnesområden: kvinnors och flickors rättigheter; utbildning; hållbar ekonomi och anständigt arbete; fredliga och demokratiska samhällen; klimatförändringen, naturens mångfald samt hållbar förvaltning och användning av naturresurser. Som övergripande mål i sin utvecklingspolitik främjar Finland jämställdhet, likabehandling, en klimathållbar och utsläppsnål utveckling samt miljöskydd med fokus på tryggande av naturens mångfald. Den resultatrika verksamheten inom utvecklingspolitikens viktigaste målområden och arbetet mot de övergripande målen stödjer utvecklingsländerna arbete för att uppnå målen i Agenda2030. Utvecklingspolitiken är viktig även i arbetet för att uppnå Finlands egna Agenda2030-mål, exempelvis när det gäller att stärka en rättvis omställning i globala livsmedelskedjor.

Mobilisering av utvecklingsländernas egna resurser, kompetens och stöd i beskattningsfrågor

Den centrala utgångspunkten för Finlands utvecklingspolitik och utvecklingssamarbete är att stärka utvecklingsländernas egen handlingsförmåga och bärkraft. Ländernas ägarskap, behov och nationella planer har en nyckelroll. Finland riktar resurser i synnerhet till att åstadkomma systemförändringar som stärker partnerlandets och samhällenas möjligheter och förmåga att bättre och mer hållbart ansvara för invånarnas välbefinnande och försörjning. Finlands handlingsprogram för beskattning och utveckling (2020–2023) stödjer utvecklingsländernas ansträngningar att stärka sina skattesystem och göra sina röster hörda även i globala skattepolitiska förhandlingar. Ett annat mål är att säkerställa skatteansvarighet och öppenhet i företag som stöds med medel för utvecklingssamarbete.

Verksamhet baserad på partnerskap

Finlands ambition är att vara större än sin storlek i världen genom att stärka inhemska och utländska partnerskap och aktivt hitta synergieffekter och kompletterande politik-, verksamhets- och stödformer. I all verksamhet bedömer vi på vilket sätt vår kompetens och våra styrkor kan tillföra mervärde i utvecklingssamarbetet. I fråga om utvecklingspolitik och utvecklingssamarbete är följande inhemska partner viktigast: det civila samhället, den privata sektorn och företagen, högskolorna samt institutionerna och forskningsinstituterna inom utbildningssektorn. De viktigaste internationella partnererna är partnerländerna inom det bilaterala utvecklingssamarbetet, de nordiska länderna, EU, FN, multilaterala organisationer och internationella institut för utvecklingsfinansiering.

Samarbete inom den privata sektorn, utnyttjande av teknik och innovationer

Utrikesministeriet stödjer finländska företags partnerskap och affärsmöjligheter i utvecklingsländer. Verksamhetens syfte är att främja partnerländernas ekonomiska, samhällsliga och miljömässiga utveckling. Det finns flera finansieringsformer som är direkt riktade till företag. Till de viktigaste aktörer som erbjuder finansiering hör bolaget för utvecklingsfinansiering Finnfund, programmet för företagspartnerskap Finnpartnership och investeringsstödet till utvecklingsländer (PIF). Dessutom erbjuder Business Finlands och utrikesministeriets gemensamma plattform Developing Markets Platform (DevPlat) innovationsfinansiering för affärsverksamhet enligt FN:s mål för hållbar utveckling. Finland tar fram finansiella instrument och samarbetsmodeller som stöder företagens, forskningens och det civila samhällets samarbete (i Finland och globalt) för att målen i Agenda2030 ska uppnås i utvecklingsländerna.

Inom teknik och innovationer finns betydande möjligheter att främja utveckling. Enligt rapporten Kohti parempaa tulevaisuutta (TuVJ 5/2020) från riksdagens framtidsutskott finns stora tekniska möjligheter i anknytning till alla mål i Agenda2030. Finland bör se till att ny och radikal teknik också stödjer utvecklingsländerna i genomförandet av Agenda2030. Finland har verkat aktivt för att stärka kopplingen mellan digitalisering, innovationer och hållbar utveckling. Det arbete som utförs av FN-aktörer i Finland och som

hela tiden ökar ger också möjligheter att stödja utvecklingsländer i deras genomförande av Agenda2030.

Nivån på finansieringen av utvecklingssamarbetet

För att vi ska nå målen för hållbar utveckling krävs mångfaldigt större finansiella insatser än vad som är möjligt med de offentliga medlen för utvecklingssamarbete. De officiella, offentliga medlen är i alla fall en viktig del av den samlade utvecklingsfinansieringen. Med de offentliga medlen kan man lösa de svåraste utvecklingsutmaningarna i förhållanden där ingen annan finansiering finns tillgänglig. De kan också användas för att främja allokeringen av andra penningflöden till hållbar utveckling och möjliggöra hållbara investeringar även under svårare förhållanden. Finland har förbundit sig till FN:s mål om att 0,7 procent av bruttonationalinkomsten (BNI) ska användas för utvecklingssamarbete och 0,2 procent av BNI för att stödja de minst utvecklade länderna. Enligt den utvecklingspolitiska redogörelsen för de kommande valperioderna måste vår finansiering av utvecklingssamarbete höjas systematiskt och gradvis under flera valperioder för att vi ska uppnå FN:s mål. Det har beslutats att målet om 0,7 procent ska vara uppnått 2030. Målet om 0,2 procent för de minst utvecklade länderna ska Finland försöka uppnå så snart som möjligt.

Privata sektorns verksamhet

Den privata sektorn och företag har stor inverkan på hur målen för hållbar utveckling och Agenda2030 uppnås globalt. Deras inverkan sker främst genom globala värdekedjor och företagens egen verksamhet.

Inverkan genom globala värdekedjor identifieras och handavtrycket ökas

De globala värdekedjorna är exceptionellt viktiga i de finska företagens inhemska och utländska affärsverksamhet. I internationell jämförelse verkar största delen av de finländska företagen ansvarsfullt. De kan genom sin närvaro och sitt samarbete förbättra och stärka även de globala värdekedjornas ansvarstagande. I företagen betraktas ansvarstagande i allt högre grad som en konkurrensfördel och en förutsättning för långsiktigt framgångsrik affärsverksamhet. Allt fler intressenter, såsom företagens kunder, anställda och investerare, kräver ansvarsfulla åtgärder av företagen. Detta uppmuntrar finska företag att beakta ansvar i globala värdekedjor. Ansvarsfull verksamhet bör också främjas genom reglering: det är av största vikt att företagsansvarslagstiftning baserad på omsorgsplikt införs för att öka ansvaret i de globala värdekedjorna.

Värde ackumuleras i utvecklingsländerna

Finska företag har en viktig roll med tanke på den samhälleliga stabiliteten och ekonomiska utvecklingen i utvecklingsländerna. Företagen främjar utvecklingsländernas ekonomiska verksamhet genom att bedriva utrikeshandel och investera lokalt. Att främja ansvarsfulla privata investeringar i utvecklingsländer har en nyckelställning när det gäl-

ler att åstadkomma genomslag i den moderna utvecklingspolitiken och utvecklingsfinansieringen, skapa människovärdiga arbetsplatser, minska fattigdomen, öka jämställdheten och begränsa klimatförändringen. Till exempel lösningar för ren energiproduktion och klimatfinansiering som främjar lösningarna har en avgörande roll i klimatåtgärderna på tillväxtmarknaderna. Ur utvecklingsländernas perspektiv är det viktigt att den roll som utvecklingsfinansieringen har i fråga om att främja Finlands privata investeringar stärks som en del utvecklingspolitikens helhet. Det är viktigt att stärka även utvecklingsländernas egen affärsverksamhet, både med tanke på utvecklingen i dessa länder och med tanke på de finska företagens verksamhetsmöjligheter.

Medborgarorganisationernas och det civila samhällets verksamhet

Medborgarorganisationerna stödjer genom sin verksamhet arbetet för att lösa utvecklingsproblemen och minska fattigdomen och ojämlikheten i utvecklingsländerna. Lokal- och fältkännedom är en viktig del av Finlands utvecklingspolitik och Finlands stöd för genomförandet av Agenda2030 globalt.

Ett fritt, självständigt civilt samhälle och yttrandefrihet är centrala element i ett fredligt, stabilt och välmående samhälle, också i utvecklingsländerna. Det civila samhällets förmåga att lyfta fram missförhållanden och föreslå lösningar är en viktig förutsättning för samhällenas välfärd och demokratiska utveckling. Därför har de finska medborgarorganisationerna en särskilt viktig roll när det gäller att stödja utvecklingsländernas egna civila samhällen, deras ställning och aktiviteter och när det gäller att främja de universella mänskliga rättigheterna i dessa länder.

3 Övergripande principer för genomförandet

De förändringsområden som beskrivs ovan ger en uppfattning om vad som bör göras för att vi ska uppnå målen i Agenda2030. Inom förändringsområdena ska ett systemperspektiv anläggas på de konkreta åtgärderna och förändringsstegen.

Vi behöver också en gemensam syn på hur de åtgärder som identifierats inom förändringsområdena ska genomföras.

Finlands arbete med hållbar utveckling har styrts av politikprinciperna i kommissionens nuvarande strategi. Även regeringen har i sin egen genomförandeplan (Agenda2030-redegörelsen, 2017 och 2020) följt i stort sett samma principer. Dessa politikprinciper beskriver hur vi i Finland arbetar; hur målen för hållbar utveckling främjas i det finska samhället.

3.1 Fem övergripande principer

I denna färdplan för Agenda2030 har följande principer valts ut för styrning av genomförandet inom alla sex förändringsområden:

3.1.1 Rättvisa, likabehandling och jämställdhet mellan könen

Upplevelse av rättvisa är en förutsättning för ett långsiktigt beslutsfattande som baserar sig på delaktighet. Denna upplevelse bygger på balans mellan rättigheter, ansvar och skyldigheter och på likabehandling vid beslutsfattande. Likabehandling innebär att alla människor har lika värde, oavsett personrelaterade orsaker. I ett jämställt samhälle har könen lika rättigheter och möjligheter, och makten och resurserna är jämlikt fördelade.

Att säkerställa rättvisa, likabehandling och jämställdhet mellan könen i samband med hållbarhetsomställningarna innebär att beslut bereds på ett inkluderande och jämlikt sätt. Beslut som beretts på detta sätt kan uppfattas som rättvisa, även om de skulle ha olika effekter på olika personer eller människogrupper.

Långsiktighet, framsynhet och konsekvens i beslutsfattandet stödjer uppnåendet av rättvisa. Hållbar utveckling kräver rättvisa och solidaritet mellan generationerna. Skyddet av natur och miljö samt respekt för gränserna för jordens bärkraft är förutsättningar för rättvisa mellan generationerna.

3.1.2 Hela samhällets involvering och delaktighet

För att kunna genomföra systemiska hållbarhetsomställningar krävs att hållbarhetsproblemen behandlas ur ett systemperspektiv, att systemets nyckelaktörer har en gemensam förståelse för problemen och deras lösningar och att ägarskap och vilja att vara en del av lösningen uppstår genom samhällelig dialog. Delaktighet bygger på den vilja att vara en del av lösningen som ägarskap ger upphov till och på förmåga att vidta praktiska åtgärder som främjar lösningen..

3.1.3 Särskild hänsyn till de mest utsatta (Leave no one behind, LNOB)

Att särskild hänsyn visas de mest utsatta är en bärande princip i det globala handlingsprogrammet för hållbar utveckling, det vill säga Agenda2030. Det handlar om att identifiera de grupper och individer för vilka hållbarhetsomställningarna har särskilt negativa konsekvenser eller som på grund av omställningarna håller på att hamna på efterkälken och om att rikta proportionerliga specialåtgärder till dessa grupper och individer. LNOB-principen ska beaktas i både nationellt och globalt arbete med hållbar utveckling.

Globalt innebär principen Leave no one behind att särskild uppmärksamhet ägnas utvecklingsländerna och i dessa de fattigaste och mest utsatta människorna, inklusive barn och unga.

3.1.4 Långsiktighet och politisk samstämmighet

Hållbarhetsomställningen kräver långsiktigt beslutsfattande. Långsiktighet inom politik kräver samförstånd om de viktigaste hållbarhetsfrågorna och till dessa relaterade mål, ett samförstånd som sträcker sig över valperioder och som skapas i demokratiska processer. Långsiktig politik skapar förutsättningar för hållbarhetsfrämjande beslut och verksamhet i stor omfattning i samhället.

Genom politisk samstämmighet säkerställs synergier mellan olika politikområden, identifieras (och i mån av möjlighet förhindras) motsättningar och samordnas nationella och

internationella mål. Dessutom beaktas de nationella policyernas inverkan på andra länder och framtida generationer.

3.1.5 Globalt ansvarstagande

de negativa externa effekterna (fotavtrycket) av verksamhet i Finland ska minimeras och att de positiva externa effekterna (handavtrycket) ska maximeras. Globalt ansvar kräver att det görs bedömningar av beslutsfattande och verksamhet utifrån detta perspektiv. Målet bör vara att när vi i Finland lyckas hantera hållbarhetsutmaningar så ska det stärka, eller åtminstone inte försvaga, andra länders förmåga och förutsättningar att hantera utmaningar.

Finland bär globalt ansvar på olika sätt och med insatser från hela samhället. Ett av de viktigaste sätten att stärka förutsättningarna för utvecklingsländerna, i synnerhet de allra fattigaste och mest sårbara länderna, att uppnå målen i Agenda2030 är att bedriva utvecklingspolitik, utvecklingsamarbete och partnerskap som överskrider förvaltningsgränserna och är konsekvent. Finska aktörer erbjuder hållbara lösningsmodeller, följer principerna för företagsansvar och investerar i tillväxtmarknader i enlighet med hållbar utveckling.

3.2 Exempel på hur de övergripande principerna kan tillämpas i praktiken

Under arbetet med att ta fram färdplanen diskuterades vikten av de övergripande principerna med tanke på förändringsområdena och vilka konkreta frågor som uppkommer i samband med arbetet inom varje enskilt förändringsområde när det gäller att följa de övergripande principerna.

Nedan redogör vi för dessa observationer och frågor. De exempel som vi behandlar på följande sidor ger en uppfattning om vilka frågor som bör uppmärksammas när färdplanen genomförs så att de övergripande principerna blir beaktade. Det är dock inte frågan om en uttömmande lista. Det ligger på alla aktörers ansvar att fortlöpande bedöma om förändringar genomförs i enlighet med de övergripande principerna, och att även bedöma vilka frågor efterlevnaden av de övergripande principerna kommer att leda till konkret i varje enskilt fall.

Ekonomi och arbete som främjar välbefinnande samt hållbar konsumtion

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av rättvisa, likabehandling och jämställdhet mellan könen bland annat följande:

- Politiska beslutsfattare och stora arbetsgivare kommunicerar aktivt om hur hållbarhetsomställningarna kommer att inverka på samhället och arbetsplatserna för att medborgarna, företagarna och arbetstagarna ska få möjlighet att anpassa sig till förändringarna.
- Särskild uppmärksamhet ägnas likabehandling och jämställdhet i arbetslivet, och dessa frågor främjas på olika sätt, till exempel genom anonym rekrytering och lönetransparens.
- De externa effekterna av produktionsverksamhet synliggörs i ekonomin och miljöeffekterna beaktas i priset på produkter och tjänster.

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av hela samhällets involvering och delaktighet bland annat följande:

- Företag, arbetstagare och medborgare förstår effekterna av strukturförändringarna inom ekonomin på sin egen verksamhet och har ekonomiska förutsättningar och de kunskaper som krävs för att förbereda sig för förändringarna.
- Medborgarna kan delta i utvecklingen av sin närmiljö, bland annat genom inkluderande budgetering.
- Särskild uppmärksamhet ägnas integrationen och sysselsättningen av invandrare.

Inom detta förändringsområde kräver efterlevnaden av principen Leave no one behind bland annat följande:

- Arbetstagarna och företagarna ges förutsättningar att klara sig i de förändringar av arbetslivet och näringslivet som hållbarhetsomställningarna medför.
- Vi ser till att de mest utsatta inte drabbas orimligt av de ekonomiska konsekvenserna av styrning mot målet hållbar konsumtion och bland annat minskad miljöbelastning och överkonsumtion.

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av långsiktighet och politisk samstämmighet bland annat följande:

- Välfärdsekonomin och den cirkulära ekonomin utvecklas på lång sikt över valperioder.
- Ekonomiska styrmedel används konsekvent, och bland annat bedöms kontinuerligt om miljöskadliga stöd är ändamålsenliga.

- Politiska beslut och kommunikation skapar en stabil och förutsägbar verksamhetsmiljö för näringslivet.
- Perspektivet hållbar utveckling fördjupas i beredningen av statsbudgeten.
- I handels-, investerings-, finansierings- och skatteregleringspolicier beaktas effekterna av Finlands ställningstaganden på utvecklingsländerna och uppnåendet av utvecklingsmålen

Inom detta förändringsområde kräver det globala ansvarstagandet bland annat följande:

- Den samhälleliga diskussionen om konsumtion och konsumtionens globala effekter samt om motsättningen mellan dessa ökas. Förmågan att mäta dessa effekter stärks.
- Mer uppmärksamhet ägnas de globala värdekedjorna för produktion och konsumtion och deras negativa effekter, och ansträngningar görs för att minska dem (fotavtryck, lag om företagsansvar).
- Positiva effekter skapas via globala värdekedjor och effekterna görs synliga (handavtryck), till exempel med hjälp av certifierade miljömärken.
- Det regelbaserade internationella systemet stärks, liksom ackumuleringen av ekonomiskt värde i utvecklingsländerna.

Bildning, kompetens och hållbara levnadssätt

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av rättvisa, likabehandling och jämställdhet mellan könen bland annat följande:

- Tillgången till utbildning är jämlik i samhället och på arbetsplatserna.
- Alla har möjlighet att öka sin bildning och sitt kunnande, via utbildningssystemet men också via fritidsintressen och samhällsaktiviteter.

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av hela samhällets involvering och delaktighet bland annat följande:

- Hållbarhetsomställningarna och framtiden beskrivs positivt, på ett sätt som uppmuntrar medborgarna att arbeta för ett mer hållbart samhälle.
- Det är viktigt att genom systematiska politikåtgärder stödja medborgarnas möjligheter att leva på ett hållbart sätt och göra hållbara val. Medborgarnas upplevelse av att livet är meningsfullt och deras upplevda välbefinnande är kopplade till hållbara levnadssätt.
- Kultur-, idrotts-, ungdoms-, bildnings-, hobby- och medborgarorganisationsverksamhet stöds, vilket i hög grad ökar möjligheten till delaktighet.

- Kunskapen inom konst- och kultursektorn utnyttjas i stor utsträckning inom olika samhällsområden.
- Sociala innovationer och kamratverksamhet stöds för att stärka det civila samhället.
- Mer involverande planeringsprocesser införs för att integrera, engagera och uppmuntra invånare till lokala aktiviteter.

Inom detta förändringsområde kräver efterlevnaden av principen Leave no one behind bland annat följande:

- Inom utbildningssystemet och fritidsverksamheten ges de mest utsatta särskilt stöd.
- I det formella utbildningssystemet stoppas den ökande ojämlikheten inom lärandet (bl.a. skillnaderna i lärande mellan könen, den ökande segregationen mellan skolor).
- Den åldrande befolkningens bildningsbehov beaktas.

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av långsiktighet och politisk samstämmighet bland annat följande:

- Styrningen av utbildningssystemet är långsiktig. Innehållet i läroplaner och annat utbildningsinnehåll utarbetas och genomförs långsiktigt och i samarbete med olika samhällsaktörer (inkl. näringslivet).
- Autonomi (t.ex. högskolorna) och friheten för aktörer/utbildningsanordnare i utbildningssystemet bibehålls.
- Finansieringen av forskning, utveckling och innovation stärks.
- Tillräckliga resurser tilldelas verksamheten inom småbarnspedagogiken, undervisningen, utbildningen och den tredje sektorn.
- Kontinuerligt lärande stärks och stöds på de olika utbildningsstadierna och inom samhällsaktiviteter.

Inom detta förändringsområde kräver det globala ansvarstagandet bland annat följande:

- Inom småbarnspedagogiken, undervisningen och utbildningen betonas förståelsen av det globala ansvaret och de globala effekterna av verksamhet. Som verktyg används begreppet ekosocial bildning.
- Vetenskap och forskning i utvecklingsländer stöds.
- Medierna behandlar globala frågor utförligt och ur många perspektiv.

Välbefinnande, hälsa och samhällelig delaktighet

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av rättvisa, likabehandling och jämställdhet mellan könen bland annat följande:

- Vi ser till att medborgarna har lika tillgång till hälso- och välfärdstjänster oavsett bostadsort.
- Vi stödjer människors lika möjligheter att delta i fritids- och samhällsaktiviteter oavsett bostadsort.
- Människors beredskap för förändringar stöds (t.ex. praktisk hjälp med att övergå till en övervägande vegetarisk kost).
- Vi ser till att ingen diskrimineras i välfärds- och hälsovårdstjänsterna och i deltagande i samhällsaktiviteter.
- Tillgången till tjänster och tjänsternas tillgänglighet säkerställs.
- Genom stöd säkerställs att vårt civila samhälle är mångfaldigt och pluralistiskt, vilket är kopplat exempelvis till fred och demokratins utveckling.

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av hela samhällets involvering och delaktighet bland annat följande:

- Utanförskap förebyggs ända från småbarnspedagogiken.
- I kommuner och städer genomförs mera experiment och processer som främjar deltagande.
- Lokal medborgaraktivism och gräsrotsverksamhet stöds och de allmänna verksamhetsförsättningarna för det civila samhället stärks. Möjligheterna till deltagande i beslutsfattande ökas (t.ex. medborgarna hörs i samband med lagberedning). Alla garanteras jämlika möjligheter till deltagande och i fråga om detta tas hänsyn till specialgrupper och specialbehov. Detta innebär bland annat aktivt arbete för att undanröja strukturell rasism och förhindra utanförskap. Det är särskilt viktigt att den unga generationen involveras på ett sätt som är genuint inkluderande. Detta kräver strukturer och tillvägagångssätt som stärker hörandet av barn och unga samt deras delaktighet.
- Alla har tillräckliga kunskaper om de demokratiska institutionerna och det demokratiska systemet. Allt fler medborgare deltar i regionalt (t.ex. välfärdssområdesvalen) och nationellt beslutsfattande.

Inom detta förändringsområde kräver efterlevnaden av principen Leave no one behind bland annat följande:

- Vi bryter den spiral av ojämlikhet som går över generationer för att alla ska ha möjlighet att delta i samhälleliga aktiviteter och beslutsfattande.
- Tjänster riktas till grupper och individer med särskild risk för att hamna på efterkälken.

- Vi sörjer för att även låginkomsttagare har möjlighet att bo, röra sig och äta på ett koldioxid neutralt sätt, och därmed att delta i förändringen.
- Det är särskilt viktigt att sörja för välbefinnande, hälsa och samhällelig delaktighet för personer med funktionsnedsättning, sexuella minoriteter och könsminoriteter, äldre, ursprungsbefolkningar, asylsökande och migranter.
- Vi ser till att alla grupper av människor är digitalt delaktiga.

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av långsiktighet och politisk samstämmighet bland annat följande:

- Nya indikatorer och metoder att mäta välbefinnande utvecklas.
- Det säkerställs att reformen av social- och hälsovården genomförs i praktiken och att reformen av den sociala tryggheten genomförs.
- Hållbarheten i de offentliga finanserna säkerställs så att hälso- och välfärdstjänsterna kan tillhandahållas även i framtiden.

Inom detta förändringsområde kräver det globala ansvarstagandet bland annat följande:

- När det gäller de globalt mest utsatta grupperna ska deras hälsa och välbefinnande samt rätt till beslut om den egna hälsan och kroppen stärkas genom internationellt samarbete, utrikes-, säkerhets- och utvecklingspolitik.
- För omfattande utmaningar som påverkar hälsa, ekonomi och samhälle, såsom hot mot hälsosäkerheten, vidtas förberedande åtgärder i multilateralt samarbete och samarbete mellan samhällets olika sektorer. Global hälsosäkerhet kräver tillräcklig beredskap och responskapacitet överallt.
- I utvecklingssamarbetets insatser och prioriteringar beaktas i mån av möjlighet betydelsen av hälsa, välbefinnande och social trygghet som en del av ett fungerande samhälle och en stabil demokrati.
- Vi stärker situationen och de grundläggande fri- och rättigheterna samt mänskliga rättigheterna för kvinnor, flickor och andra som har en sårbar ställning genom att stärka primärvårdssystemet och öka tjänsterna i det.
- Det civila samhällets verksamhetsförutsättningar stärks internationellt.

Ett livsmedelssystem som främjar välbefinnandet

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av rättvisa, likabehandling och jämställdhet mellan könen bland annat följande:...

- Tillräcklig utkomst säkerställs för dem som har koppling till livsmedelssystemet.

- Vi säkerställer att de nya arbetsplatser som förändringen av livsmedelssystemet skapar är rättvisa för parterna och att den lokala livsmedelsproduktionen är lönsam.
- De ekonomiska incitamenten och informationsstyrningen inom jordbruket samt utvecklingen av FUI-verksamhet inom jordbruksteknik kan bidra till att stärka rättvisan i samband med omställningen inom jordbruket.

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av hela samhällets involvering och delaktighet bland annat följande:

- Information om livsmedlens ursprung och produktion är tillgänglig för konsumenterna, vilket gör det möjligt för dem att göra hållbara livsmedelsval.

Inom detta förändringsområde kräver efterlevnaden av principen Leave no one behind bland annat följande:

- Alla har möjlighet att göra hållbara livsmedelsval. Bland annat beaktas vid prissättning av vegetabiliska produkter allas möjlighet att skaffa hälsosam och hållbart producerade livsmedel, och styrmedel som är lämpliga för att främja uppnåendet av detta mål används.
- Hela matmiljön stödjer hållbara och hälsosammare matvanor.
- Matkunskaperna och värdesättandet av mat stärks så att alla får de kunskaper om och färdigheter som behövs för att kunna äta/få näring som främjar välbefinnandet.
- EU:s handels- och jordbrukspolitik stödjer utvecklingsländernas livsmedelstrygghet.

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av långsiktighet och politisk samstämmighet bland annat följande:

- En stabil och förutsägbar livsmedelspolitik (jordbrukspolitik), lagstiftningen och incitamentsmekanismerna utvecklas.
- Det finns långsiktiga (och flexibla) avtal inom primärproduktionen, livsmedelindustrin och handeln, och avtalen följs.
- Den inhemska livsmedelstryggheten (hög självförsörjningsgrad, försörjningsberedskap) upprätthålls.

Inom detta förändringsområde kräver det globala ansvarstagandet bland annat följande:

- Självförsörjningen i fråga om livsmedel stöds och utvecklingsländernas beroende av importerade livsmedel minskas.
- Vi minskar det ekologiska fotavtryck som livsmedelsproduktionen skapar globalt för att vi inte gränserna för jordens bärkraft ska överskridas.
- Företagens användning av kvalitets- och ansvarssystem främjas i hela produktionskedjan och användningen beaktas i handelsavtal och lagstiftning.

Skogs-, vatten- och markanvändning som stärker mångfald och koldioxidneutralitet

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av rättvisa, likabehandling och jämställdhet mellan könen bland annat följande:

- Vi ser till att markägarnas rättigheter i samband med planering av markanvändning tillgodoses.
- Vi diskuterar öppet rättigheterna till mark och skyldigheterna att upprätthålla naturliga ekosystemtjänster.
- Samernas rättigheter och möjligheter att utöva sin kultur och sin näring tryggas.

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av hela samhällets involvering och delaktighet bland annat följande:

- Invånarna involveras i processer som gäller användning av närmiljöer.
- Markägarna upplever ägarskap då de får delta i och påverka planeringen av åtgärder relaterade till markanvändning som stöder mångfald och koldioxidneutralitet.
- De mångfaldsåtgärder som redan vidtagits inom jord- och skogsbruket lyfts fram.
- Medborgarna ges möjlighet att delta i arbete som främjar mångfald, till exempel i insamling av naturdata (naturkartering).

Inom detta förändringsområde kräver efterlevnaden av principen Leave no one behind bland annat följande:

- Samernas möjligheter att utöva sina traditionella näringsgrenar tryggas.
- Genom bland annat rådgivning och utbildning säkerställs att markägarna har kunskaper och förutsättningar att använda metoder som främjar mångfald och koldioxidneutralitet, till exempel i åker- och skogsbruk.

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av långsiktighet och politisk samstämmighet bland annat följande:

- Vid beredning av lagstiftning behandlas tryggheten av mångfald och koldioxidneutralitet på ett övergripande och konsekvent sätt.
- I allt beslutsfattande om markanvändning beaktas stärkandet av den ekologiska hållbarheten.
- Användningen av mark och områden planeras och genomförs på lång sikt och över regionala förvaltningsgränser.

Inom detta förändringsområde kräver det globala ansvarstagandet bland annat följande:

- Vi ökar medvetenheten om markanvändningens globala inverkan på klimatet, miljön och vattenresurserna (t.ex. att produktion kan inverka negativt på markens kvalitet och orsaka ökenspridning).
- Vi ser till att FN:s konvention om biologisk mångfald genomförs i Finland och att våra mål nås.
- Vi stärker den gemensamma översynen av den biologiska mångfalden, klimatförändringen och de mänskliga rättigheterna, både i Finland och i internationellt samarbete.

Ett hållbart energisystem

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av rättvisa, likabehandling och jämställdhet mellan könen bland annat följande:

- Vi säkerställer att samernas rättigheter tillgodoses och att lokalsamhället beaktas i infrastrukturprojekt.
- Tydlig information ges i rätt tid om hur förändringarna i energisystemet inverkar på sysselsättningen och arbetsplatserna, och företagen och arbetstagarna stöds för att de ska klara av förändringarna.

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av hela samhällets inblandning och delaktighet bland annat följande:

- När energipolitiska beslut fattas hörs olika intressentgrupper i stor omfattning och balanserat. Lösningar söks och tas fram i samarbete med olika intressentgrupper.
- Insatser görs för att stärka sådan kompetens som stödjer införandet av ett hållbart energisystem. Bland annat förutses kompetensbehoven och på olika

utbildningsstadier och i arbetslivet genomförs undervisningsmoduler som stödjer detta.

- Möjligheterna att påverka sin egen energiproduktion ökas.

Inom detta förändringsområde kräver efterlevnaden av principen Leave no one behind bland annat följande:

- Vi ser till att alla har de möjligheter och den kompetens som behövs i samband med införande och utnyttjande av ny energiteknik.
- Vi förbereder oss på energisårbarhet orsakad av högre energipriser. Vi utreder och börja följa situationen i fråga om energifattigdom i Finland.
- Vi ser till att alla har tillgång till opartisk energirådgivning och förutsättningar att utnyttja energitöd.

Inom detta förändringsområde kräver säkerställandet av långsiktighet och politisk samstämmighet bland annat följande:

- I samband med långsiktiga energiinvesteringar säkerställs att verksamhetsmiljön är förutsägbar.
- Vi bedriver en konsekvent och investeringsorienterad energipolitik som främjar social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet och uppnåendet av målet om koldioxidneutralitet 2035.

Inom detta förändringsområde kräver det globala ansvarstagandet bland annat följande:

- Leveranskedjorna för de mineraler som behövs vid elektrifiering av transporterna och för batteritekniken måste vara rättvisa och transparenta, och återvinningen av mineralerna bör utvecklas.
- En betydande del av de finska företagens effekter uppstår utomlands. Vi uppmuntrar globala företag att bedöma leveranskedjorna för råvaror och till dessa relaterade sociala och miljömässiga effekter. Detta främjas även genom lagstiftning.
- De energilösningar som vi stannar för i Finland bör vara möjliga att samordna globalt. Vi bör öka förståelsen för kopplingarna mellan global och nationell nivå.
- Vi säkerställer att ursprungsbefolkningarnas rättigheter tillgodoses och att lokalsamhället beaktas i energiprojekt.

SNELLMANSGATAN 1, HELSINGFORS
PB 23, 00023 STATSRÅDET
tfn 0295 16001
info@vnk.fi
vnk.fi/sv

ISBN PDF 978-952-383-052-3
ISSN PDF 2490-1164